

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra psychologie a patopsychologie

Diplomová práce

Bc. Tereza Marková

Ekonomická socializace a trávení volného času dětí

Olomouc 2019

vedoucí práce: PhDr. Soňa Lemrová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem použila jen uvedené pramenů a literatury.

V Olomouci dne 17. 6 .2019

.....

Bc. Tereza Marková

Děkuji tímto PhDr. Soně Lemrové, Ph.D. za její odborné vedení, konzultace, podněty a rady, které mi jako vedoucí mé diplomové práce poskytovala při jejím zpracování.

Děkuji také všem respondentům, kteří se zúčastnili našeho výzkumu.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině, svým nejbližším a přátelům, kteří mě podporovali po celou dobu studia.

OBSAH

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 SOCIALIZACE	8
1.1 Definice socializace.....	8
1.2 Socializace a škola	9
1.3 Ekonomická socializace	10
2 RODINA A VOLNÝ ČAS JAKO FAKTOR EKONOMICKÉ SOCIALIZACE.....	14
2.1 Rodina a její role	14
2.2 Hospodaření rodiny	15
2.3 Rodinný rozpočet a specifické výdaje.....	16
2.4 Volný čas – pojetí a definice	18
2.5 Funkce volného času	20
3 DĚTI A SVĚT FINANČÍ.....	23
3.1 Představy dětí o penězích.....	23
3.2 Jak mluvit s dětmi o penězích	25
3.3 Peníze a hry	25
3.4 Kapesné	27
3.5 Děti a práce.....	29
4 PENÍZE A FINANČNÍ GRAMOTNOST.....	31
4.1 Historický vývoj peněz.....	31
4.2 Právní úprava peněz	33
4.3 Funkce peněz.....	35
4.4 Finanční plánování	36
4.5 Finanční gramotnost.....	37

4.5.1	Vymezení finanční gramotnosti	38
4.5.2	Vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti.....	38
VÝZKUMNÁ ČÁST		40
5	VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
5.1	Cíle práce.....	40
5.2	Výzkumné otázky.....	40
6	POPIS METODOLOGICKÉHO PŘÍSTUPU A METOD.....	41
6.1	Zvolený typ výzkumu a metody získávání dat.....	41
6.2	Metody zpracování a analýzy dat.....	42
6.3	Etické normy a pravidla výzkumu	42
6.4	Charakteristika výzkumného souboru dotazníku Peníze a vaše děti.....	44
6.5	Charakteristika výzkumného souboru dotazníku Peníze a volný čas	53
7	VÝSLEDKY VÝZKUMU	57
7.1	Výsledky dotazníku Peníze a vaše děti	57
7.2	Výsledky dotazníku Peníze a volný čas	63
7.3	Vyhodnocení výzkumných otázek	67
8	DISKUSE	68
ZÁVĚR		71
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY.....		73
SEZNAM ZKRATEK		78
SEZNAM TABULEK		79
SEZNAM GRAFŮ		80
SEZNAM PŘÍLOH		81
PŘÍLOHY		82
ANOTACE		88

ÚVOD

Moderní doba, ve které žijeme, je charakteristická vysokým nárůstem osobní spotřeby. Žijeme v relativním blahobytu, dá se říci v nadbytku. Přináší to spoustu výhod, ale současně i řadu negativ a nástrah. Všudypřítomná reklama, mediální masáže s jediným cílem – prodat. Krásné výlohy v nákupních centrech, velké nápisy výprodej a slevy. Na ty slyšíme obzvláště. Díky slevám nakoupíme mnohem více zboží, které vlastně ani nepotřebujeme. Přiznejme si, kdo z nás nepřidá něco do nákupního košíku jen proto, že je to v akci? Nebo si koupil nějaké oblečení, jen proto, že bylo levné? Co na tom, že později zjistíme, že nám třeba až tak příliš nepadlo, nebo se po prvním vyprání nedá vzít znovu na sebe. Stálo nám to za to? Když jsem poprvé od své matky slyšela větu „Nejsem natolik bohatá, abych si mohla dovolit levné věci.“, nerozuměla jsem tomu. Čím jsem starší, tím více této větě rozumím a schvaluji ji. Ač se to na první pohled nezdá, dají se tak ušetřit nemalé peníze.

Velkým pomocníkem, ale zároveň i nešvarem posledních desetiletí je kreditní karta. Ruku na srdce, vytáhnout z peněženky několik set či několik tisíc korun bolí rozhodně více, než když přiložíme kouzelnou plastovou kartičku k platebnímu terminálu. Co se však stane, když už na účtu nezbydou žádné korunky? Slyšíme to ze všech stran, z televize, reklam, rádia. Nemáte dostatek peněz? Nevadí, u nás vám půjčíme nejvýhodněji kolik jen potřebujete. O tom, kolik je potřeba zaplatit zpět, se píše většinou už jen malými písmeny. Mnoho lidí si však neuvědomuje, že není půjčka jako půjčka a mohla by jim způsobit obrovské problémy.

Děti získávají ekonomické chování v první řadě od svých rodičů. Přejímají jejich názory, chování. Rodiče působí na své děti ať už záměrně, tak také nevědomky. Každý rodič chce pro své dítě jen to nejlepší a snaží se jej finančně zajistit. Ne vždy je to však jednoduché. Spousta rodin žije od výplaty k výplatě a není schopná žádné finance ušetřit. Otázkou je, čím je to zapříčiněno. Je dokázáno, že čím víc peněz máme, tím jich také více utratíme. Když se naučíme zbytečně neplýtvat a utrácet budeme jen za nezbytné věci, určitě se nám podaří i ušetřit. Děti jsou budoucnost, tvoří další generaci, která bude předávat své poznatky zase další generaci a je nesmírně důležité, aby předávaly jen to nejlepší.

Tato práce je zaměřena na ekonomickou socializaci a trávení volného času dětí. Je tomu tak proto, protože i volnočasovým aktivitám je dnes kladen velký význam v rámci socializace dětí, avšak není vždy jednoduché vše ufinancovat. Paradoxně to, co má největší význam, rozumná investice do rozvoje dětí, je často nahrazeno zbytečnou módní spotřebou.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a výzkumnou. První kapitola teoretické části se zabývá tématem socializace s přesahem do kultury, školy, výchovy, a především ekonomické socializace. Druhá kapitola se věnuje rodině, rodinnému rozpočtu, rodinným výdajům a také se zaměřuje na problematiku volnému času jako faktoru ekonomické socializace. Další důležitou kapitolou jsou děti a finance. Tato kapitola je zaměřena na děti a jejich představy o penězích, na to, jak s dětmi o penězích mluvit, na děti a práci a zejména na děti a udělování kapesného. Poslední kapitola teoretické části se zabývá penězi a finanční gramotností. Výzkumná část si klade za cíl zjistit názory, postoje a zkušenosti na výzkumném souboru současných či budoucích rodičů týkající se dětí a peněz a zjištěné informace adekvátně vyhodnotit.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIALIZACE

Tato kapitola bude věnována obecné problematice socializace, která je klíčovým faktorem v utváření osobnosti a jejím začlenění do společnosti. Jedná se o proces, který přispívá k plnohodnotnému fungování společnosti, v níž žijeme. Socializace je celoživotním procesem, který nás nutí přizpůsobovat se různým sociálním rolím a na kterém se podílí celá rada činitelů, ať už se jedná o rodinu, školu, vrstevníky či média. Socializace též úzce souvisí s kulturou, kterou jsme obklopeni. V této kapitole se budeme věnovat právě činitelům, jež socializaci ovlivňují, avšak největšímu činiteli, rodině, se budeme následně podrobněji věnovat ve 2. kapitole.

1.1 Definice socializace

Socializace jedince začíná ve chvíli, kdy se narodí. Narozené dítě vstupuje do sociálního prostředí setkáním prvotně se svými rodiči a dalšími pečovateli. Z dítěte se stává sociální bytost, která se zapojuje do vztahů s druhými lidmi. Nastává celoživotní proces zvaný socializace. Proces socializace je objektem zájmu mnoha vědních disciplín. Jedná se především o sociologii, psychologii, pedagogiku, kulturní antropologii, etnografii, lingvistiku, andragogiku a celou řadu dalších vědních oborů. Každá disciplína však na pojem socializace nahlíží z jiného úhlu pohledu a v různých souvislostech (Vališová, Kasíková et al, 2007, s. 54).

Existuje mnoho definic pojmu socializace. Podle Nakonečného (2003) se od člověka po jeho příchodu na svět očekává postupné vrůstání do světa příslušné kultury, aby se v něm dokázal orientovat a chovat v souladu s danými normami, statuty a rolemi. Tomu se říká proces akulturace a socializace. Je to velmi náročný úkol pro každé dítě. Musí se naučit určitým hygienickým a sebeobslužným návykům, užívat předměty denní potřeby, dále se naučit mluvenou a později i psanou řeč, která umožňuje komunikaci mezi lidmi a zapojení se do systému vzdělávání.

Mareš (2013) uvádí následující definici socializace. *„Socializací rozumíme složitý a dlouhodobý proces, v němž se jedinec postupně včleňuje do společnosti. Proměňuje se z bytosti, v níž na počátku dominují aspekty biologické, v bytost společenskou a kulturní. Učí se fungovat nejprve v rodině, pak v malých sociálních skupinách a nakonec ve společnosti.*

Učí se řídit své jednání a odpovídat za ně. Osvojuje si jazyk, různé sociální role, kulturní návyky, znalosti předchozích generací, společenské hodnoty a normy“ (Mareš, 2013, s. 41).

S pojmem socializace úzce souvisí pojem **enkulturace** a **kultura**. Hartl, Hartlová (2000) považují enkulturaci jako proces, kdy se jedinec učí pochopit kulturu dané země, ve které žije a která jej obklopuje. Učí se v této zemi žít, rozumět jejím hodnotám a vyžadovaným pravidlům chování. Jedná se o formální i neformální přejímání kulturních norem a zkušeností v procesu vývoje jedince, kdy se jedinec snaží zapadnout do daného společenství. Velký sociologický slovník definuje pojem kultura následovně.

„Kultura je souhrn prostředků a mechanismů specificky lidské adaptace k vnějšímu prostředí. Představuje program činnosti jednotlivců a skupin, který je fixovaný sociokulturními stereotypy a je předáván prostřednictvím kulturního dědictví. Kultura vystupuje ve čtyřech podobách.

- a) *Výtvorů lidské práce*
- b) *Sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorců)*
- c) *Idejí*
- d) *Institucí organizujících lidské chování“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 548-549).*

Dle Kawaga – Singerová a Chung (1994) je kultura základem lidského života a plní dvě důležité funkce – předepisuje skupině lidí takový způsob života, jenž jí zajistí nejen přežití, ale i pohodu a také nastoluje ve skupině takové hodnoty, postoje a přesvědčení, které dávají životu účel a smysl.

1.2 Socializace a škola

Prvotní činitel, který ovlivňuje u dětí proces socializace je bezpochyby rodina. Rodina ovlivňuje proces socializace dětí v mnoha stránkách života, tudíž jí bude podrobněji věnována další kapitola. V této podkapitole se však zaměříme na dalšího významného činitele, který ovlivňuje proces socializace u dětí a tím je škola.

Autoři Průcha, Walterová, Mareš (2003) uvádí, že rodina jakožto prvotní socializační činitel není ani zdaleka schopna zvládat všechny funkce, které se vztahují i na oblast výchovy a vzdělávání dítěte, je proto na škole, aby tyto úkoly převzala. Současnost škole přisuzuje mnoho funkcí pro socializaci žáků. Škola má též za úkol připravit žáky jak na život osobní, tak také na život občanský a pracovní.

S názory Průchy, Walterové a Mareše (2003) se shodují i autorky Gillernová, Krejčová et al (2012), které právě vedle rodinného prostředí řadí školní prostředí, jakožto prostředí, které se významným způsobem podílí na vývoji a rozvoji lidského jedince. Autorky uvádí, že škola, vzdělávání, výchova, edukace a socializace jsou pojmy, jež k sobě bezpochyby patří. Za školu považují instituci, která se aktivně zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním dětí a mladých lidí připravující se na budoucí povolání.

Helus (1998) podotýká, že proces socializace jedince může probíhat jednak bezděčně, mimoděčným napodobováním, učením se podmiňováním nebo jiným způsobem učení, avšak může probíhat též záměrně, řízeně, například při školním vyučování či formou sebevzdělávání.

Jelikož za proces socializace je také vnímána výchova a vzdělávání, uvádíme proto definici výchovy dle Holoušové, Grecmanové a Urbanovské (1999): *„Záměrné, cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti a má adaptační, anticipační a permanentní charakter. Je to specificky lidská činnost.*

Každé společenství má určitou kulturu, systém pravidel a hodnot. Výchova a vzdělávání jsou tudíž do určité míry determinovány sociálním prostředím, ve kterém se školy nacházejí a fungují. Školy jsou taktéž ovlivňovány kulturní tradicí země, vládou či měnicí se školskou legislativou. Každá škola má též svá lokální specifika, kdy školu navštěvují žáci z dané lokality a pocházejí z určitých typů rodin. Tento jev, kdy učení a vyučování oplývá určitými zvláštnostmi se nazývá sociální situovanost a sociální podmíněnost (Mareš, 2013, s. 39).

Škola jako místo socializace je pro děti velmi důležitá. Pro dítě je důležité, že se setkává s vrstevníky, ale i s učiteli, vychovateli či asistenty. Dítě se učí žít mezi jinými lidmi a učí se zvládat zvyšující se nároky. Mareš (2013) podotýká, že škola vytváří nový vztah rodičů k dětem, dětí vůči rodičům a rodiny vůči škole. Úspěšnost dítěte ve škole se stává významnou součástí osobní identity a znakem funkčnosti rodiny.

Vedle školního prostředí jsou významným činitelem ovlivňující socializaci dětí i mimoškolní aktivity. Trávení mimoškolních aktivit a volného času dětí však bude věnována vyšší pozornost v kapitole č 2.

1.3 Ekonomická socializace

Realitou dneška je, že peníze jsou důležitou součástí našeho života a je na nich postavena tržní ekonomika. Logicky se proto s nimi musíme naučit zacházet, a to od mala. Finančně gramotný člověk bude lépe dosahovat osobní prosperity a je velká pravděpodobnost, že se

nebude zbytečně zadlužovat. Lidé, kteří rozumí světu peněz a cen, jsou schopni odpovědně spravovat osobní nebo rodinný rozpočet a veškeré finanční závazky. Navíc s ohledem na měnící se životní situace. To jsou důvody, proč je nutné finanční gramotnost a s ní související ekonomickou socializaci rozvíjet již od raného dětství. S ekonomickou socializací úzce souvisejí pojmy ekonomie a ekonomika, které jsou vysvětleny v následujících řádcích.

Ekonomie je vědní disciplína, která se zabývá využitím, hospodařením a rozdělováním toho, čemu říkáme hmotné statky. Původní význam vychází z řečtiny, konkrétně *oikos* – dům a *nomos* – zákon a znamenal moudré a zákonité spravování domácností a zájmu blaha celé rodiny. To se později rozšířilo i na správu velké rodiny, pod kterou chápeme stát (Samuelson, 1991).

Samuelson (1991) uvádí, že ekonomie zkoumá, jak je ve společnosti rozhodováno o využití výrobních zdrojů, které mají alternativní použití, o výrobě různých komodit a jak je rozhodováno o jejich rozdělení mezi různé skupiny. Částí ekonomie je tzv. **mikroekonomie**, která zkoumá ekonomické chování malých subjektů či jednotlivců, zatímco tzv. **makroekonomie** se věnuje chování ekonomie jako celku.

Samuelson (1991) též uvádí pojem **Ekonomika**, která je nejčastěji označována jako souhrn určitých ekonomických činností - hospodaření vybraného subjektu (jednotlivec, region, stát), jejichž výstupy zpracovává, analyzuje a vyhodnocuje, zpravidla v číselné podobě. Autor podotýká, že každá země je otevřená ekonomika, která obchoduje s ostatními ekonomikami se statky a službami (Samuelson, 1991, s. 186).

Tato práce je zaměřena na ekonomickou socializaci dětí, proto se na ni podíváme podrobněji. Dle Riegela (2007) je v pojetí ekonomické psychologie na děti pohlíženo nejen jako na budoucí ekonomické subjekty, ale i jako reálné aktéry ekonomiky. Autor dodává, „*Ekonomický svět dětí je říší, ke které nemáme přímý přístup. Můžeme se jen ptát a pozorovat. Víme toho neobyčejně málo*“ (Riegel, 2007, s. 105).

Je více než pravděpodobné, že v dospělosti budou děti opakovat z velké části takové ekonomické chování, jaké získaly od svých rodičů. To platí jak v pozitivním, tak i negativním smyslu. Ve škole sice informace obdrží, otázka však je, jak kvalitně a jaký význam jim budou přikládat. Jak uvádí Riegel (2007), děti jsou významnými aktéry ekonomických rozpočtů rodin a ekonomiky jako celku. Nejenom, že jsou významnými přímými spotřebiteli, ale ovlivňují k nákupům i své rodiče. Současně je nepopíratelným faktem, že děti jsou odmala cílovou

skupinou pro finanční a pojišťovací instituce a jsou na ně a jejich rodiče cíleny silné marketingové aktivity.

Děti získávají informace o fungování ekonomiky pozvolna a často se učí metodou chyb a omylů. O to důležitější je, aby sledovaly správný příklad a byly adekvátně vedeny. Vhodná výchova k finanční gramotnosti je důležitá, ještě důležitější je však osobní příklad. Děti zpočátku nechápou, jak peníze vznikají. Vidí však, že je rodiče potřebují k nákupům a že tedy mají význam (Riegel, 2007).

V rámci praxe v předškolním zařízení jsem se například opakovaně setkala s názorem dětí, že peníze se tisknou v bankomatu a rodiče si tam pro ně mohou kdykoliv přijít. To jen ukazuje, jak je důležité dětem vysvětlit, co to peníze jsou a jak vznikají.

Děti postupně přicházejí na to, že peníze jsou potřebné a že je výhodné je mít. Zpočátku je chápou jako hračku – jsou lesklé, barevné. Spojují si je tedy s jejich fyzikálními vlastnostmi. Ostatně, to „krásné, kulatoučké, lesklé...“ fascinuje historicky i mnohé dospělé (Laniado, Nessia, 2002).

Riegel (2007) konstatuje, že děti zpočátku nemají tušení o ekonomických funkcích peněz. Vidí však nákupy svých rodičů či příbuzných, jsou vystaveny celé řadě podnětů (pohádky, média, pořady obsahující PP). Při sledování nákupu rodičů se setkají s kouzelnou plastovou kartičkou, díky níž si odnáší z obchodu nákup, nerozumí však, proč tomu tak je. Postupně pak přicházejí na to, že peníze jsou dělitelné – mamince paní pokladní vrací na bankovku jiné bankovky či mince; peníze jsou směnitelné – na dovolené v zahraničí se platí eury a ty si tatínek vyměnil ve směnárně; peníze se dají spořit do kasičky a pak si za ně něco koupit. Děti si rády hrají na obchod, kupují a prodávají za hypotetické peníze. V určitém období dítě začíná dostávat drobné kapesné nebo peněžní odměnu za to, co vykoná. Tyto peníze si pak může spořit do kasičky a následně si za ně něco pořídit. Kapesné se tak jeví jako jeden z nejlepších způsobů, jak děti jejich vlastní účastí naučit rozumět penězům a jejich hodnotě. Dítě tak postupně chápe ekonomické funkce peněz a získává potřebné postoje k odpovědnému chování.

Riegel (2007) odkazuje na Davise a Taylora (1979, podle Furnhama a Agryla, 2000), kteří považují za důležité, aby děti získaly specifické dovednosti zacházení s penězi. Konkrétně vydávání, účtování, půjčování a vydělávání peněz. Děti mají pochopit vzácnost peněz a umět se rozhodovat na základě rozdílnosti cen zboží, umět si tvořit finanční plán pro příjmy a výdaje, seznámit se s pojmem půjčka a jejími riziky. Autoři považují za nejlepší cestu, aby děti

porozuměly hodnotě peněz a získaly základy zodpovědnosti udělováním pravidelného kapesného. Tomuto tématu se budeme více věnovat v následujících kapitolách.

2 RODINA A VOLNÝ ČAS JAKO FAKTOR EKONOMICKÉ SOCIALIZACE

Pojem „rodina“ prochází historickým vývojem, ve kterém se promítá velké množství vlivů. Od historického hesla „Rodina je základ státu“, připisovaného T.G. Masarykovi, až po složité definice, uplatňované zejména v posledních obdobích. Jinak definuje rodinu sociolog, jinak právník, jinak demograf a jinak třeba různé církve. Nicméně ve svém důsledku se tyto definice víceméně shodují na tom, že rodinu tvoří muž, žena, jejich děti a jejich příbuzní, kteří spolu žijí spojeni příbuzenskými vztahy. Reprodukční role rodiny je přitom zásadní. Mezi členy rodiny vznikají a rozvíjejí se silné citové a solidární vazby, členové rodiny jsou na sobě závislí často i existenčně. Rodina spolu tráví hodně volného času, a právě volný čas je jedním z činitelů, který ovlivňuje ekonomickou socializaci dětí, a proto se mu budeme věnovat podrobněji v dalších podkapitolách.

2.1 Rodina a její role

Matoušek (2003) uvádí, že rodina existuje i z důvodu, aby lidé mohli pečovat o své děti, a proto je rodina velmi významná pro udržení celého lidstva. V rodině se předávají hodnoty, tradice, zvyky, historické zkušenosti a vazby, kontakty. Rodina je tedy významný socializační faktor. Sociologie pak pro rodinu používá označení malá sociální skupina. Rodina plní celou řadu důležitých funkcí a společenských rolí. Matoušek (2003) definuje, že v užším, tradičnějším pojetí je rodina skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků (sňatek, adopce).

Nešpor (2017) uvádí tuto definici rodiny: *„Obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, resp. socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.....Ve společnosti přežívají i individua mimo rodinu, ale rodina vytváří optimální podmínky pro to, aby jednotlivci i společnost zachovali svou biologickou kontinuitu, aby se reprodukovali. Z tohoto hlediska tedy hlavní úlohou rodiny je zajišťovat rození dětí a péči o ně v období jejich nesoběstačnosti, a to pomocí obecně sdílených vzorů chování...“.*

Rodinu skutečně můžeme definovat různým způsobem a z různých úhlů. V této souvislosti existuje řada odborných sousloví, jako je např. dyadický pár (složený z muže a ženy), nukleární či jaderná rodina, širší rodina, orientační rodina, reprodukční rodina, neúplná rodina a další (Kuchařová, 2017). Jejich rozbor není tématem této práce, uvádíme je pouze pro orientaci.

Z **ekonomického pohledu** je pak rodina charakterizována jako domácnost, což Nešpor (2017) charakterizuje jako skupinu lidí žijících ve společném obydlí a společně si opatřujících alespoň potravu. Autor též podotýká, že domácnost a rodina si dodnes mohou zachovávat charakter samostatné výrobní jednotky.

Z pohledu etymologie je zajímavé, co lze v českém jazyce od slova rodina odvodit – rod, rodný, rodový, rodinný, roditi...To vše nepochybně odkazuje k tomu nejdůležitějšímu úkolu rodiny – rodit potomstvo a tím zachovávat rod, čili širokou skupinu osob, pocházejících od společných předků (Nešpor, 2017).

Rodina a její role prošly v historii značným vývojem. Nicméně přes všechny změny, které doba přináší, si rodina a rodičovství stále v hodnotových orientacích lidí udržuje výsadní postavení, je unikátní a nenahraditelnou institucí. Mít stálého partnera a děti jsou hodnoty ceněné všemi společnostmi. Zdravá a fungující rodina je skutečně základem lidské společnosti.

2.2 Hospodaření rodiny

Již jsme zmínili ekonomickou funkci rodiny. Kuchařová (2017) rodině, zdraví a práci přisuzuje hlavní význam z hlediska hodnotových orientací. Narození dítěte bývá závazkem na celý život a zakládá i velké investiční náklady do budoucna. Proto je žádoucí, aby rodina měla vytvořeny vhodné podmínky pro jeho výchovu a rozvoj. Zodpovědné rodičovství proto vyžaduje shodu a stabilitu partnerského páru a zajištění životních podmínek pro všechny členy rodiny. Investiční náklady spojené s dítětem nejsou pouze náklady finanční, ale patří sem i rodičovský potenciál a čas, který věnujeme výchově svého potomka. Rodina je základní institucí, ve které dítě získává své znalosti. Velkou roli v tom hrají i znalosti ekonomické, které pak často vytváří modely chování na celý život jedince. Základy ekonomického chování tedy dítě získává v rodině. Materiální a příjmová situace rodiny vyjadřuje její životní úroveň a finanční zázemí. Současně určuje chování a postoje jejích členů.

Je téměř ideální, když rodina žije v harmonii, vychází si ve všem vstříc a všechno funguje tak, jak by mělo. Troufáme si ovšem tvrdit, že neexistuje rodinné soužití, které by se obešlo bez jakékoliv, byť sebemenší hádky či konfliktní situace.

Lauren M. Papp z University a Wiskonsinu společně s E. Markem Cummingsem z University z Notre Dame a Marciem C. Goetze-Moreym z Katolické University v Americe provedli výzkum, který řešil nejčastější důvody konfliktů, které se odehrávají doma mezi manželskými páry. Výzkumu se zúčastnilo 100 manželů a 100 manželek, kteří si zaznamenávali denní reporty a zaznamenávali konfliktní situace. Celkem bylo zaznamenáno 748 konfliktních situací. Nejčastějším důvodem pro konfliktní situaci byly děti. Rodiče řešili nejčastěji chování dětí a odlišné výchovné styly. Dalšími nejčastějšími důvody pro hádku byla práce, komunikace mezi partnery a **trávení volného času**. Téma **peníze** bylo mezi manželskými páry páté nejdiskutovanější téma. U mužů se vyskytovalo v 18,3 % a u žen v 19,4 %. Manželé nejčastěji řešili výši příjmů, placení účtů a utrácení. V podstatě tedy všechny peníze, které do domácnosti přicházejí a zase mizí. Hádky o peníze sice nebyly nejčastějším problémem, ovšem v porovnání s menšími denními konflikty zůstávaly nedořešené, náročnější a byly třeba dále řešit. Manželské páry mnohdy uznaly, že potřebují pomoc odborníka v problémech vztahů a rodinných financí (For Richer, for Poorer: Money as a Topic of Marital Conflict in the Home, 2009).

2.3 Rodinný rozpočet a specifické výdaje

Každá rodina hospodaří s určitým obnosem financí. Téma peněz bude rozebráno v kapitole č. 4. nyní však uvedeme, co je rodinný rozpočet, jaké má stránky a jaké specifické výdaje mohou rodinu potkat.

Noveský (2009) uvádí pojem **Rodinný rozpočet**. Označuje jej jedním z nástrojů, s jejichž pomocí rodina či jednotlivec zvládají svůj život v ekonomické realitě. Zjednodušeně si jej dokážeme představit jako souhrn příjmů a výdajů jednotlivce či domácnosti. Pomocí vytvořeného rozpočtu můžeme své příjmy a výdaje udržet pod kontrolou a racionálně pracovat jak s jeho přebytkem, tak deficitem.

Příjmovou stránku rodinného rozpočtu tvoří veškeré zdroje finančního charakteru, které hotovostní nebo bezhotovostní formou obdrželi všichni členové domácnosti. Řadíme sem čistý příjem ze zaměstnání či podnikání, sociální dávky (např. přídavky na děti, mateřský či rodičovský příspěvek apod.), případně nepravidelné příjmy (dary apod.) a další příjmy (dividendy z akcií, pachtovné, pronájem apod.). Pokud čerpáme úvěr, řadíme jej rovněž do příjmů (Noveský, 2009).

Výdajovou stránku rodinného rozpočtu tvoří takové peněžní částky, které jsme nuceni utratit na zajištění chodu domácnosti. Patří sem náklady spojené s bydlením, výdaje za obživu, obutí a ošacení, platby za otop, vodu, elektřinu, pojištění, telefon, internet či volnočasové aktivity, provoz automobilu a další. Důležité z pohledu socializačního jsou i dětské aktivity a výdaje s nimi spojené. Do výdajů musíme zahrnout i splátky úvěrů a půjček a nelze opomenout ani nepředvídané výdaje (poruchy, havárie apod.). Pokud jsme zodpovědní a spoříme, tak i to patří do kategorie výdajů (Noveský, 2009).

Strukturu výdajů v rodině lze statisticky velmi podrobně vysledovat ze Statistiky rodinných účtů, realizované Českým statistickým úřadem (ČSÚ). Je možné zde vyčíst například různé struktury domácností dle určitých kritérií, rodinné příjmy apod (Český statistický úřad, 2017).

Z odborných analytických materiálů se problematikou rodinného rozpočtu a specifických rodinných výdajů nejvíce zabývá **Zpráva o rodině** (Kuchařová, 2017), vypracovaná Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí pro MPSV, která mimo jiné analyzuje, jak domácnosti zacházejí se svým příjmem.

Z tohoto rozsáhlého materiálu VÚPSV, věnovaného rodině a rodinné politice jako celku, vybíráme pro demonstraci několik údajů:

- V nejnižším příjmovém pásmu, tzn. s příjmem domácnosti nižším, než 20 000,- Kč se nachází necelá desetina úplných rodin s jedním až třemi dětmi a více, než polovina samoživitelů s jedním až třemi dětmi.
- O napjatějším rozpočtu hovoří častěji rodiče tří a více dětí (74% s obtížemi, 16% s velkými obtížemi).
- Větší potíže vyjít s příjmem vykazují především samoživitelé (81% s obtížemi), v rodinách s oběma rodiči vykazuje obtíže 63%.
- Půjčky splácí polovina rodin s jedním dítětem, tři pětiny rodin se dvěma dětmi a téměř dvě třetiny rodin s třemi a více dětmi.
- Náklady na bydlení jsou pro tři čtvrtiny rodin velkou zátěží.

Samostatnou kapitolu ze Zprávy o rodině tvoří specifické výdaje rodin na děti (Kuchařová, 2017). Uvádíme z nich alespoň některé:

- Za předškolní vzdělávání platí polovina rodin s dítětem do jednoho roku, 80% rodin se dvěma dětmi. Průměrná měsíční částka za školné a stravné (2014) činila 500,- Kč na osobu.

- na 1. a 2. stupni ZŠ tyto částky rostou jak s věkem dítěte, tak počtem dětí, platí je 98% rodin
- průměrná částka za družinu je 250,- Kč měsíčně na dítě
- za oblečení a obutí vydávají samoživitelé v průměru 530,- Kč měsíčně, rodiny s dvěma dětmi 800,- Kč měsíčně, nicméně 30% rodin uvádí více než 1000,- Kč měsíčně
- u volnočasových aktivit hradili rodiče 250 – 500 Kč měsíčně. V rodinách se dvěma a více dětmi, kde bylo častěji již dítě školou povinné, je převažující zastoupení rodin, platících za starší dítě 500-1000 Kč měsíčně
- drobnější akce organizované školou stojí v průměru 250 Kč měsíčně, jen 6% rodičů si je nemohlo dovolit
- 22% rodin si nemůže finančně dovolit dětské tábory o prázdninách (průměrná cena tábora činí 4300 Kč na dítě, často splatná jednorázově)

Ze závěrů Kuchařové (2017) vyplývá, že většinu (90%) materiálových potřeb (oblečení, hračky, boty, ovoce a zeleninu) se daří rodinám pokrýt, byť někdy s obtížemi; obecně však platí, že samoživitelé vykazují výrazně vyšší nedostupnost vybraných aktivit, než rodiny úplné. Nejméně dostupné se ve všech typech rodin jeví právě aktivity s výrazným vlivem na socializaci dětí, a to:

- Zajištění pravidelných zájmových volnočasových aktivit kulturního a sportovního charakteru.
- Umožnění strávení dítěti alespoň jeden týden prázdnin mimo domov.
- Kvalitní vybavení na venkovní aktivity dětí.

Nelze opomenout ještě jeden zásadní faktor, který má vliv na situaci rodin, a to je **růst zadluženosti**. Ekonomika roste, příjmy se zvyšují, nezaměstnanost je aktuálně na svém dně. Přesto narůstá objem úvěrů a půjček, tím tedy roste i riziko zadluženosti. I to je důvod, proč se musí s dětmi bavit také o těchto rizicích, protože neuvážené spotřební chování s sebou přináší velká rizika.

2.4 Volný čas – pojetí a definice

Člověk se učí využívat a zhodnocovat svůj volný čas již od útlého věku podle toho, jak to vidí ve své rodině. Děti se učí od svých rodičů, jak volný čas trávit a využívat. Vidí snahu, aktivitu i množství financí, které jsou rodiče ochotni do volnočasových aktivit vkládat. Existuje

mnoho definic toho, co to vlastně volný čas je. Jinak tuto problematiku vidí psychologové, jinak sociologové, filosofové či pedagogové.

Vážanský (2001) vymezuje volný čas v negativním a pozitivním pojetí. V **negativním pojetí** se jedná o dobu, která zbývá po odečtení pracovních nebo studijních úkolů a po uspokojení základních fyziologických potřeb z průběhu celého dne. V **pozitivním pojetí** se jedná o časový prostor, kdy je člověk svobodný a bez závislosti na dalších povinnostech může realizovat činnosti, ke kterým není nucen od ostatních či se k nim nenutí ani podvědomě.

Dle Hofbauera (2004) je volný čas časem, kdy „*člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.*“ nebo „*čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností.*“

Autoři Bocan a Machalík (2012) uvádí dva typy možného trávení volného času. Prvním typem je organizované trávení volného času, které nám poskytují různé organizace a instituce k tomu určené jako například Domy dětí a mládeže, střediska volného času a různé neziskové organizace. Řadí se sem návštěva různých zájmových kroužků, oddílů apod. Naproti tomu stojí neorganizovaný volný čas, do kterého řadí pobyt venku s kamarády, návštěvy rodiny a kamarádů, sledování televize, sport, avšak vše organizované mimo různé zájmové kroužky. (Bocan a Machalík, 2012, s. 112–113).

Pávková a kol. (2002) nabízí několik pohledů, jak lze na volný čas nahlížet. **Ekonomický pohled** zohledňuje především množství finančních prostředků investovaných do volnočasových zařízení a to, zda a v jaké podobě se investice vrátí. Pokud využijeme volný čas k odpočinku a rekreaci, vrací se nám investice ve formě odpočínutého jedince schopného podávat lepší výkony, pokud využijeme tento čas ke vzdělávání, vrací se nám investice ve formě seberealizace, případně k lepší profesní kariéře. Dnešní doba nabízí nespočet zařízení, která nabízejí různé kroužky a volnočasové aktivity pro téměř všechny věkové skupiny. To, kolik prostředků je do volného času vloženo též svědčí o úrovni člověka a též celé společnosti.

Dle sociologického a sociálně psychologického hlediska se sleduje, jak činnosti ve volném čase pomáhají vytvářet a formovat mezilidské vztahy. Do tohoto hlediska je řazena i rodina, škola, vrstevnická skupina či lokální prostředí, což jsou vlivy, které trávení volného času ovlivňují (Pávková a kol., 2002, s. 15-17).

Politické hledisko zohledňuje míru ovlivňování volného času státem. Jedná se především o zakládání, financování a pomoc organizacím, sdružením a spolkům pracujícím především s dětmi

a mládeží. Stát má též možnost zasahovat do vytváření vhodných podmínek pro volný čas a profesní přípravy profesionálních pedagogů zabývajících se volnočasovými aktivitami (Pávková a kol., 2002, s. 15-17).

Zdravotně hygienické hledisko se zabývá správným tělesným a duševním vývojem jedince. Důležitá je podpora pohybu, který pomáhá k udržení dobrého zdravotního stavu jedince (Pávková a kol., 2002, s. 15-17).

Pedagogické a psychologické hledisko řeší ovlivňování volného času s respektem na vývojová specifika jedince. Respektovány jsou především věkové a individuální zvláštnosti jedinců (Pávková a kol., 2002, s. 15-17).

Volnočasové aktivity v dětském věku mají svá specifika. V dětství je utvářen hodnotový systém jedince, který je základem pro utváření životního stylu v dospělosti. Významnou součástí je právě způsob trávení volného času společně s propojením školních a pracovních aktivit. Dle Americké pediatrické akademie je volný čas a způsob jeho trávení stejně tak důležitý, jako tradiční vzdělávání. Děti se ve volném čase učí hlavním motorickým a kognitivním schopnostem především prostřednictvím her. Obsah trávení volného času má význam na celoživotní orientaci člověka. Ve volném čase se nejedná pouze o zábavu, ale i o nezbytnou součást vývoje dětí. Ať už se jedná o strukturovanou a organizovanou činnost jako jsou například týmové sporty či volnou hru na dvoře, je důležité, aby se rodiče ujistili, zda jejich děti mají dostatek příležitostí trávit pravidelně svůj volný čas (Hughes, 2019, [online]).

O tom, že v dětství se utváří hodnotový systém jedince a je podporován mnohostranný rozvoj lidské osobnosti a efektivní využívání volného času by mělo být nezbytnou součástí každého jedince, především dětí se zmiňuje i Čech (2002). Autor poukazuje na to, že optimálně by měla být rovnováha mezi povinnostmi a využíváním volného času. Volný čas ovlivňuje též sociální vazby, podporuje zdravý tělesný vývoj a zdravý životní styl. V tomto se Čech (2002) shoduje s Pávkovou a kol. (2002). Efektivní trávení volného času je též velmi důležité jako úloha při prevenci sociálně patologických jevů.

2.5 Funkce volného času

Následující kapitola se věnuje funkcím, jež volný čas naplňuje. Mnoho autorů, kteří se volným časem zabývají uvádí mnoho definic volného času a tudíž i funkcí volného času. My uvedeme některé z nich. Mnoho funkcí volného času se zbývá jedincem, ovšem některé jsou zaměřeny na celou společnost.

Funkce volného času dle Opaschowského (in Knotová, 2011)

- rekreační funkce
- kompenzační funkce
- enkulturační a edukační funkce
- kontemplační funkce
- komunikační funkce
- participační funkce
- konzumní funkce

Autor řadí do **rekreační** a **kompenzační funkce** volného času zejména odpočinek, čas na zotavení, rozptýlení a zábavu. **Enkulturační** a **edukační funkce** volného času zahrnuje kulturní aktivity a účast na celoživotním vzdělávání. Do **kontemplační funkce** řadí autor duchovní rozměr a činnosti zahrnující hledání smyslu života. **Komunikační funkce** se zabývá podporou mezilidských a sociálních vztahů. Obsahem **participační funkce** je spolupodílení se na občanských aktivitách a do **funkce konzumní** řadí autor spotřebu materiálních statků (Knotová, 2011, s. 33).

Autoři Hájek, Hofbauer, Pávková a kol. (2008) považují za základní funkce volného času především výchovně vzdělávací funkci, zdravotní funkci, sociální funkci a preventivní funkci.

- Výchovně vzdělávací funkce
- Zdravotní funkce
- Sociální funkce
- Preventivní funkce

Výchovně vzdělávací funkce spočívá především v záměrném a cílevědomém formování osobnosti vychovávaných jedinců a dosahování reálných cílů prostřednictvím pedagogického působení. Tato funkce je v současné době považována za prioritní. Pomocí různých zajímavých aktivit lze děti motivovat k společensky žádoucímu využívání volného času a zároveň získání nových znalostí a dovedností. Díky pestrým aktivitám si děti utváří názor na život, společnost a svět kolem nás (Hájek, Hofbauer, Pávková a kol., 2008).

Důležitou úlohou **zdravotní funkce** je podporovat zdravý tělesný, duševní a sociální vývoj dítěte. Je třeba usměrňovat režim dne, aby vyhovoval lidským biorytmům a individuálním zvláštnostem člověka. Důležité je střídání fyzickou námahu a odpočinek. Jedním z cílů zdravotní funkce je, aby se pohybové aktivity staly běžnou součástí života. Důležité je vedení ke zdravému

a pravidelnému stravování a dodržování hygienických návyků (Hájek, Hofbauer, Pávková a kol., 2008).

Několika způsoby lze chápat **sociální funkci** výchovy ve volném čase. Nejčastěji je tato funkce chápána jako péče o děti a zajištění jejich bezpečnosti a dohledu mimo školní vyučování. Sociální funkci tak plní především školská zařízení, která pracují s dětmi ihned po skončení vyučování. Důležité je, že se děti dostávají ve svém volném čase do různých druhů sociálního prostředí, kde mají možnost navazovat nové sociální vztahy. Děti tak rozvíjejí své komunikační dovednosti, sociální kompetence, sociální interakci či percepce. Sociální funkce volného času je též příležitostí k vyrovnávání rozdílů mezi materiálními a psychologickými podmínkami z rodin, ze kterých děti pocházejí (Hájek, Hofbauer, Pávková a kol., 2008).

Poslední, **preventivní funkci** volného času plní především zařízení, která se podílejí na výchově mimo školní vyučování a pracují většinou v oblasti nespecifické primární prevence. Znamená to, že se snaží problémům předcházet, než je později řešit. Primární prevence si zaslouží věnovat velkou pozornost, avšak v naší společnosti jí není věnován příliš velký význam. Jednotlivé typy organizací zabývající se výchovou ve volném čase plní výše uvedené funkce různými způsoby a v různé míře (Hájek, Hofbauer, Pávková a kol., 2008).

3 DĚTI A SVĚT FINANČÍ

3.1 Představy dětí o penězích

Významnou studii o dětských představách o ekonomii vedly v osmdesátých letech dvě psychologičky Anna Emilia Berti z Padovské univerzity a Anna Silvia Bombi z římské univerzity La Sapienza. Výzkum byl zaměřen na děti ve věku 3 -13 let a byl zaměřen na chápání významu peněz, práce a zboží u dětí v různém věku (Laniado, Nessia, 2002, s. 58). Výsledky této studie jsou popsány v následujících řádcích.

V 3 až 5 letech nejsou děti schopny logicky uvažovat o příčině a následku. V předškolním věku nemají děti představu, co to peníze jsou a jakým způsobem se dají získat. Věří, že peníze se získávají v obchodě formou jakéhosi magického rituálu vracení nazpět. Zboží lze získat buď bez placení, nebo placením získáme ještě více peněz. Děti se domnívají, že proces placení je hra či rituál pro dospělé, kdy vidí, jak rodiče získají na jednu bankovku mnoho mincí nazpět. V tomto věku přitahuje děti lesk a barva mincí, či zajímavý obrázek vytlačený na obou stranách. Dítě se snaží nahromadit co nejvíce kovových penízků. Aby se děti seznámili s mincemi, je například vhodné je stavět do komínků dle barvy, tvaru, tloušťky či obrázku. Doporučuje se si například s dětmi hrát na obchod a prodavače. Ve věku kolem 5 let můžeme dítě nechat zaplatit drobný nákup v obchodě, a zboží porovnat s jinými podle ceny, váhy a složení (Laniado, Nessia, 2002, s. 58-64).

V 6 až 7 letech si dítě uvědomuje, že dospělí musí chodit do práce proto, aby měli peníze. Jsou schopni rozlišit jednotlivé bankovky, zejména podle velikosti či počtu nul, avšak nejsou schopni rozeznat vztah mezi hodnotou předmětu a jeho cenou. Co se týče názoru na banky v tomto věku, myslí si, že lidé tam ukládají peníze proto, aby jim je někdo neukradl nebo proto, protože jim už nevejdou do peněženky. V tomto věku je možné začít s dětmi hovořit o rodinných výdajích. Můžeme se s dětmi bavit o tom, kolik stojí například nájem, oblečení, potraviny či benzín. K pochopení některých jednoduchých zásad může být nápomocná i hra monopoly (Laniado, Nessia, 2002, s. 58-64).

V 7 až 9 letech začínají děti chápat, jak se používají peníze při nákupu a prodeji, jelikož si osvojili základní početní operace. Dokážou si spočítat, kolik peněz dostanou v obchodě nazpět, avšak banky jsou pro děti v tomto věku stále záhadou. Děti nechápou, kde berou banky peníze pro své klienty. Představují si, že jsou peníze uloženy v bance v jakési zásuvce či trezoru a čekají

na svého majitele. Mnoho dětí v tomto věku stále věří, že peníze rozdává bankomat. V tomto věku lze dle zralosti dítěte začít s pravidelným kapesným. Doporučuje se malá částka jedenkrát týdně, se kterou si může dítě nakládat dle svého uvážení. Můžeme také s dítětem nakupovat podle seznamu, ve kterém se odlišují věci potřebné a věci postradatelné. Můžeme také dítě vybízet, aby si spořilo na nějaký dražší předmět, po kterém touží (Laniado, Nessia, 2002, s. 58-64).

Od 10 let výše chápou děti především díky školní výuce, že cena zboží je výsledkem ceny materiálu, práce, zprostředkování prodeje a zisku, který si určily zúčastněné strany. Představa bohatství je však pro děti stále nejasným pojmem a většina dětí se považuje za příslušníky dobře situované vrstvy obyvatel. Při subjektivním posouzení zralosti dítěte záleží na rodičích, do jaké míry zasvěťte děti do světa financí a složitějších pojmů jako jsou státní dluhopisy, akcie či obligace. V tomto věku je vhodné dítěti založit účet v bance, vysvětlit mu, jak funguje kreditní karta a probrat s ním možnost spoření. Je také vhodné zapojit dítě do debat o rodinných financích (Laniado, Nessia, 2002, s. 58-64).

Vágnerová (2005) uvádí, že dítě nezačíná povinnou školní docházkou ve věku okolo 7 let jen tak náhodně. U dětí dochází k mnoha vývojovým změnám nejen v neurologické, ale i psychické rovině. V mladším školním věku začínají děti pomalu chápat ekonomické vztahy. Dle Piagetovy teorie kognitivního vývoje (in Vágnerová, 2005) se děti ve věku 7 – 12 let nachází ve stádiu konkrétních operací, kdy dokážou logicky přemýšlet v operacích, objektech, událostech. Dítě se orientuje na věci, se kterými má již zkušenost. V sedmi letech rozumí stálosti počtu, v osmi letech chápe pojem množství a v devíti hmotnost. Pro pochopení ekonomického světa pomáhají dítěti i postupně získané schopnosti decentrace, konzervace a reverzibility, se kterými se současně učí vytvářet objektivní časové a prostorové představy, které již nejsou podporované představovaným. Děti v tomto věku již nejsou egocentrické a dokáží předvídat.

Zajímavou oblastí související s představami dětí o penězích jsou představy dětí o cenách. Autorky Fox a Kehret – Wardová (in Faigenbaum 2005) ve svém výzkumu porovnávaly přístup k tomuto tématu u dětí předškolního a středního věku a u adolescentů. Výzkum byl proveden v roce 1990. Autorky se ptaly dětí, za kolik peněz by prodávaly kolo. Bylo zjištěno, že děti předškolního věku určovaly cenu kola podle jeho velikosti. Děti ve věku okolo 10 let se zamýšlely nad tím, kolik práce dalo kolo vytvořit. Podle toho by jej prodávaly. Oproti tomu děti ve věku 13 let se zajímaly o využitelnost kola pro konkrétního zákazníka a o to, jak kvalitní konkrétní kolo je. Nedokázaly však uvažovat nad problematikou nabídky a poptávky.

Tímto zájmem se nejvíce blížily uvažování dospělých. Dá se usuzovat, že děti prvního stupně Základní školy již dobře rozumí výměně peněz za vynaložené úsilí, avšak nerozumí ekonomickému systému jako celku. Ukázalo se, že děti rozumí, že obchodník potřebuje na prodeji vydělat, avšak nerozumí, jak stanovit určitou cenu.

3.2 Jak mluvit s dětmi o penězích

Rodiče se snaží dětem dopřát jen to nejlepší. Mnohdy se snaží kompenzovat vlastním dětem to, co sami v dětství neměli. Je důležité však pamatovat na to, že pokud rodiče dětem koupí všechno, co si jen přejí, dítě se nikdy nenaučí překonávat v životě různé překážky a usilovat a dosáhnout nějakého cíle. Pokud dítě vždy dostane vše, po čem touží, hodnota dané věci, po které toužilo se snižuje.

Chybou rodičů bývá, že přání svých dětí považují za zbytečné a nepotřebné. Rodiče by však neměli přání dětí ihned rezolutně zamítat a zlehčovat. Dítě svému přání přikládá určitý význam. Pokud rodiče podcení význam, které dítě danému přání přikládalo, může dojít k demotivaci, pocitu křivdy a frustraci, která zůstane v dítěti zakořeněná (Laniado, Nessia, 2002, s. 65-70).

Pro děti je důležité naučit se rozeznávat mezi věcmi nutnými a méně potřebnými. Záleží na rodičích. Především oni by si měli uvědomit svůj vlastní postoj k penězům, jelikož děti jejich názory a postoje přejímají. Rodiče mohou posílit smysl pro dosahování cílů a správného hospodaření s penězi jedině tak, že budou dobrým příkladem. Je dobré s dětmi o tomto tématu diskutovat, společně nakupovat a zapojit děti do rodinného rozhodování (Laniado, Nessia, 2002, s. 65-70).

3.3 Peníze a hry

Jak uvádí Hájek a kol. (2008), mezi základní pedagogické prostředky, které se významně uplatňují i v rámci činností ve volném čase jsou hra, učení a práce. Tyto prostředky nelze v praxi oddělovat, jelikož se vzájemně prolínají. Hra patří mezi jednu z dominantních a nejoblíbenějších činností ve volném čase u dětí, zvláště v předškolním a mladším školním věku. Hra přináší dítěti jednak pozitivní prožitky, radost a relaxaci, avšak zároveň nenásilně rozvíjí všechny složky jeho osobnosti. V souvislosti s věkem se charakter hry dítěte významně mění a změny nastávají také v celkovém přístupu dětí ke hře. Mezi významnou roli her patří i to, že samotný průběh hry je

většinou důležitější než její výsledek. Koneckonců všichni dobře víme, jaké reakce může vzbudit i tak jednoduchá hra, jako je naše známé Člověče, nezlob se!

Finanční gramotnost či ekonomické myšlení u dětí lze rozvíjet právě i pomocí her. Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.1. Představy dětí o penězích, velmi oblíbenou hrou pro děti předškolního věku je hra na obchod. Děti mohou tuto hru hrát jak s dospělými, tak i s vrstevníky. Při této hře si vyzkouší dvě role – prodávajícího a kupujícího a mohou rozvíjet ekonomické chování. Pokud bychom neměli fantazii na to, jak hrát s dětmi na obchod, může nám k tomu pomoci hra od společnosti Albi s názvem „Obchod“. Hra je určena pro děti od 4 let a pomáhá dětem s učením se ekonomickým návykům. Úkolem hry je dojít z domova do obchodu a nakoupit potraviny dle nákupního seznamu. Cestou do obchodu však na hráče čekají různé příležitosti k výdělku peněz, ale také nástrahy, které mohou hráče o peníze připravit. Jedná se například o rozměnění peněz v obchodě či pomoc s domácími pracemi. Menší děti při této hře rozeznávají mince dle barev, starší děti rozeznávají mince dle hodnoty. Na trhu je několik deskových či online her na téma finance či obchodování (Mraky hraček, *Obchod*, 2019, [online]).

Nejklasičtější společenskou hrou v oblasti obchodování a investic je bezpochyby hra Monopoly. V této dekové hře nakupují a prodávají hráči pozemky, na kterých následně staví budovy či hotely. Hráči se v této hře nenásilnou formou například naučí, jak vystačit s určitým obnosem financí, jak obchodovat, či co v praxi znamenají pojmy nájem či hypotéka. Cílem hry je nakoupit co nejvíce pozemků a stát se nejbohatším hráčem. Hráči využívají logického úsudku, rozumných investic a chytrého obchodování. Hra je standardně určena pro 2-5 hráčů ve věku od 8 let (Svět her, *Monopoly*, 2019, [online]).

Obdobnou hrou jako Monopoly, tentokrát však z jiného prostředí, jsou Dostihy a sázky. Tato hra je na trhu již od roku 1984 a dodnes patří mezi jednu z nejoblíbenějších her na českém a slovenském trhu. Hráči se stávají majiteli stájí, kteří se snaží chytře investovat do koní a následně i dostihů tak, aby jim vznikaly co nejvyšší zisky. Na začátku hry dostanou hráči úvodní vklad, se kterým disponují. Dále však vydělávají na ostatních spoluhráčích, kteří platí za prohlídky stájí. Cílem hry je co nejlépe odhadnout situaci, vhodně investovat a zůstat ve hře jako poslední. Hra je určena pro 2-6 hráčů ve věku od 10 let. Věková hranice je však orientační, je důležité se orientovat dle schopností hráče. Na trhu existuje i verze Dostihy a sázky junior (Heureka, *Dostihy a sázky*, 2019 [online]).

Ať už se jedná o hru na obchod, monopoly či dostihy a sázky, jde zde především o rozvoj ekonomické myšlení, logického úsudku a kreativního chování. Přirozená soutěživost je zde kombinována s nutností správného strategického uvažování, čímž se podporuje i vhodné ekonomické chování.

3.4 Kapesné

Laniado (2002) tvrdí, že hlavním účelem pravidelného kapesného je naučení dítěte hospodařit. Při pravidelném dostávání malé částky se dítě naučí předvídat, uspokojovat své potřeby a posléze přání. Naučí se stanovit si priority a pomůže mu to naučit se šetřit na dražší věc.

Riegel (2007) uvádí, že kapesné a hospodaření s ním podporuje peněžní kompetenci u dětí, což ukazují i výsledky různých výzkumů. Je zřejmé, že děti, které dostávají pravidelné kapesné mají přesnější představu o cenách zboží a více zkušeností s peněžním hospodařením. Kapesné též vede k vyšší důvěře rodičů k dětem a k pochopení jejich vzájemných očekávání a závazků.

Petr Kaštovský (2019) uvádí „Malým kapesným docílíte, že se děti naučí spořit a nebudou si v životě žít nad své poměry. To znamená, když si budou chtít něco koupit, našetří si na to nebo si na danou věc vydělá. Nepůjde do banky a půjčí si peníze. Tomu se říká finanční gramotnost pro děti. A když je naučíte, že ušetřené peníze nemusí spotřebovat (sníst či utratit), ale mohou je zasadit a v budoucnu sklidit peněz mnohem víc, budete hrdí, neboť zjistíte, že finanční gramotnost pro děti funguje“ (Jak naučit děti, že peníze nerostou na stromech? Finanční gramotnost pro děti jednoduše, 2019, [online]).

Dle Laniado (2002) by kapesné mělo plnit svou funkci. Aby ji mohlo plnit, nemělo by být udělování pravidelného kapesného podmiňováno chováním dítěte. Pokud kapesné bude snižováno či odebíráno v závislosti na chování, může to v dítěti vyvolat dojem, že láska k dítěti je podmíněna penězi. Když dítě neposlouchá, nepomáhá či nosí špatné známky, je třeba najít jiný způsob řešení problému nežli snižování kapesného.

Laniado (2002) doporučuje, aby částka, kterou dítě dostává, byla vyplácena v předem určený den. Toto pravidlo by se mělo dodržovat. Dítě pak získá jistotu, že kapesné dostane za jakékoliv situace. Pokud by hrozilo, že vyplacení kapesného není v daný den možné či bude zpožděno, je třeba tuto skutečnost dítěti oznámit dopředu s dostatečným vysvětlením, jaký je k tomu důvod.

Profesor pedagogiky Franco Fabroni z Boloňské univerzity tvrdí, že člověk, který neumí nakládat s menšími částkami, nemůže nikdy pochopit, proč mu rodiče nechtějí koupit vše co by si přál, protože neví, že peníze nejsou nevyčerpatelné. (Fabroni in Laniado,2002).

Podle nového průzkumu České spořitelny, do kterého se zapojilo téměř 1000 respondentů, se zjistilo, že pouze 41% českých rodičů dává svým dětem, které již navštěvují základní školu pravidelné kapesné. Ukázalo se, že 27% rodičů dává svým dětem nepravidelné kapesné, z toho u desetiny rodičů záleželo na tom, jakou mají zrovna náladu či jestli mají u sebe drobné. Téměř 17% rodičů dává svým dětem kapesné podle toho, jaké výkony podávají děti ve škole nebo jak moc pomáhají v domácnosti. Podle pedagogů, psychologů i ekonomů je však klíčové, aby děti dostávali kapesné, naučily se hospodařit s penězi a pochopily jejich hodnotu. (Česká spořitelna, *Kapesné: Kolik je moc? Kolik je málo?*, 2019 [online].)

Dle článku Parental attitudes to pocket money/ allowances for children z roku 2001 provedl obsáhlý výzkum zabývající se postojem rodičů k penězům a k udělování kapesného psycholog Londýnské univerzity Adrian Furnham. Výzkumu se zúčastnilo 300 rodičů z Velké Británie. Autor se snažil identifikovat demografické a psychografické spojitosti na téma kapesné skrze několik faktorů. Zjistilo se, že většina rodičů (88,4%) souhlasí s udělováním pravidelného kapesného. Kapesné by mělo mít lineární spojitost mezi věkem dítěte a výší udělované částky. Rodiče udávají, že s kapesným by se mělo začít kolem 6. roku, konkrétněji v 6,65 letech. Z výzkumu vyplynulo, že rodiče si přejí, aby jejich děti šetřili a snaží se je podporovat. Naopak nepodporují, aby děti peníze půjčovali ostatním či si sami půjčovali.

Autoři Furnham a Kirkcaldy (2001) provedli podobný výzkum v Německu. Studie nesla název German parents' perceptions and implemetation of allowances to educate children (Vnímání německých rodičů a implementace kapesného k výchově dětí) a zúčastnilo se ho 238 německých rodičů. Výsledky obou studií se víceméně podobaly. Téměř všichni rodiče (99,6%) jsou pro, aby děti starší 5 let dostávali týdenní kapesné. Od dětí se očekává pomoc v domácnosti, avšak kapesné by nemělo záviset na počtu vykonaných domácích prací. Ovšem 74% rodičů zaujímá názor, že domácí práce mohou být příležitostí, jak si vydělat nějaké peníze navíc oproti běžnému kapesnému. Němečtí rodiče se v 90% shodují na tom, že by mělo být předem stanoveno, co bude z kapesného hrazeno.

V čem se oba výzkumy shodují je to, že i britští i němečtí rodiče jsou zastánci spoření, avšak silní odpůrci půjčování peněz ostatním či půjčováním si. Oba výzkumy též prokázaly,

že rodiče považují za vhodné, aby se výše kapesného zvyšovala úměrně věku, s větším vzestupem od 15 let výše. Všichni rodiče se shodují, že když dítě začne dostávat kapesné, mělo by umět část peněz spořit. Preferovaným místem pro spoření považují rodiče tradiční pokladničku bankovní účet. Co se týče bankovního účtu, 75% rodičů považuje za dobré, aby děti okolo 10 let věku byly zapojeny do výběru bankovního či spořicího účtu a měli umět porovnat, který je pro ně nejvýhodnější. V čem se názory rodičů liší, je téma ohledně darování peněz na charitu. Méně než polovina rodičů se domnívá, že děti starší 10 let by měly být k charitativním darům vedeny.

Co se týče úspěchu dětí ve škole, zhruba polovina rodičů se domnívá, že je to důvod ke zvýšení kapesného. Považují však za vhodné, aby si s dětmi vypracovali již na prvním stupni Základní školy předem dohodnutý plán, kde bude uvedeno, co a jakým způsobem bude hodnoceno. V otázce do kdy jsou rodiče ochotni svým dětem dávat kapesné, se většina rodičů shodla, že do doby, dokud jejich děti nedokončí školu nebo si nenajdou dlouhodobou práci. Zhruba polovina rodičů má pozitivní postoj k tomu, aby si děti hledali při studiu brigádu a většina z těchto rodičů podporuje své děti, aby si vydělané peníze spořili do budoucna (Furnham, 2001).

3.5 Děti a práce

Důležitým výchovným cílem rodičů je, aby jejich děti byli v dospělosti samostatné a soběstačné. V dnešní době se však rozvíjí trend, aby děti měly dokonalý servis a v domácnosti se příliš nezapojovaly. U dětí tudíž není rozvíjena jejich samostatnost a soběstačnost, což může činit velký problém v jejich budoucích partnerských vztazích.

Laniado (2002) připomíná, že malé děti pomáhají velice rády. Práci vidí jako hru a cítí se při ní důležití. Zde se nachází prostor pro rodiče. U mnoha činností je rychlejší a praktičtější, když činnost vykoná dospělý. Pokud však děti nezačneme zapojovat do domácích prací od útlého věku, těžko to půjde za pár let dohonit. Také se nedoporučuje, aby rodiče dětem platili za vykonané domácí práce.

Laniado (2002) popisuje, co lze po dítěti od určitého věku vyžadovat a s čím nám může pomáhat.

- 3-4 roky – Od dítěte je možné požadovat pomoc s úklidem hraček, odnesením špinavého prádla do prádelního koše či úklid drobečků ze stolu.

- 4-5 let – V tomto věku je dítě schopné nám pomoci s prostíráním a sklizením jídelního stolu, zaléváním květin či krmením domácího mazlíčka.
- 6-8 let – Dítě zvládá samostatné prostírání a sklizení jídelního stolu, úklid nákupu či vynesení odpadků. Je možné od dítěte vyžadovat úklid dětského pokoje.
- 9-12 let – Od dítěte můžeme požadovat pomoc s nákupem, utíráním prachu, zametáním, či skládáním vypraného prádla.

V České republice je práce dětí zakázána, konkrétně práce fyzických osob ve věku do 15 let nebo starších 15 let do skončení povinné školní docházky. Tyto osoby mohou vykonávat jen uměleckou, kulturní, reklamní nebo sportovní činnost za podmínek stanovených zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Co se týče práce mladistvých (fyzické osoby ve věku 15 – 18 let), smějí je zaměstnavatelé zaměstnat pouze pracemi, které jsou přiměřené jejich fyzickému a rozumovému vývoji a poskytnout jim při práci zvýšenou péči (§ 244 Zákoníku práce). Zákoník práce též uvádí výčet prací, které jsou mladistvým zcela zakázány. Jedná se například o práce pod zemí, práce přesčas a práce v noci, práce nepřiměřené a nebezpečné pro zdraví, či práce, při které by byli mladiství vystaveni zvýšenému nebezpečí úrazu.

Není však na škodu, když si děti po ukončení základního vzdělání najdou přivýdělek, například formou brigády přes letní prázdniny. Nemusí a zároveň dle legislativy se i nesmí jednat o nikterak náročné práce. Děti (mladiství) mohou například dělat donáškovou službu, umývat skla na automobilech, hlídat děti či domácí mazlíčky sousedům a známým. Vždy se však musí jednat o práci přiměřenou věku a rozumovým schopnostem jedince. Přínosem prvních brigád je nepochybně to, že se děti naučí novým poznatkům, postupům a pravidlům a je jim svěřena zodpovědnost za určitou činnost. Za odvedenou práci dostanou děti svou první výplatu. Je to něco úplně jiného, než pravidelné kapesné, které dostanou od rodičů. Jedná se o peníze, které si vydělali sami, jsou na ně hrdí a více si jich váží. Tyto peníze mohou dopomoci k získání věci, po které dítě dlouho toužilo, rodiče mu ji nepořídili a ze svého kapesného na něj zatím nebylo schopno naspořit. Dítě si zkusí svou první ekonomickou nezávislost a může se rozhodnout, jak peníze použije. Toto poznání je velmi důležité pro budoucí ekonomickou nezávislost.

4 PENÍZE A FINANČNÍ GRAMOTNOST

V dnešním světě jsou peníze hlavním předmětem ekonomické socializace a tvoří nedílnou součást ekonomického světa. S penězi docházíme do kontaktu všichni a prakticky denně. Chápeme je jako něco, co existuje, co využíváme a co se nepochybně snažíme získat. Na téma peníze existuje spousta odborných knih a studií, které řeší jak jejich ekonomickou, tak i psychologickou a filozofickou podstatu. My se však spíše zaměříme na jejich pragmatickou podstatu, kterou každý z nás zná a denně využívá. Peníze chápeme jako běžně přijímaný prostředek placení.

Papoušková (2015) uvádí, že *„podstata peněz je nejčastěji vymezována jejich funkcí: jako prostředek směny, zúčtovací jednotka nebo uchovatel hodnot...jsou fyzicky stabilní, dobře dělitelné, snadno přenositelné, skladovatelné a převoditelné, mají neomezenou časovou platnost, relativně stálou vysokou hodnotu a především jsou všeobecně uznávané a snadno přenositelné.“*

4.1 Historický vývoj peněz

Během historického vývoje prošly peníze různými formami, spojovalo je však vždy to, že mohly být použity k získání něčeho, pro lidi podstatného, a to služeb nebo majetku. Papoušková (2015) uvádí, že při používání peněz prošla společnost těmito historickými etapami: **naturální směnou, komoditními penězi, papírovými a bankovními penězi.**

Naturální směna čili *barter* je historicky nejstarší formou směnného obchodu, ve kterém se jedno zboží měnilo za druhé. Jeden luk za dva pazourky, kožešiny za sůl či dobytek, bižuterie za zlato, kožešiny za whisky...To, čemu dnes říkáme směnná hodnota či směnný ekvivalent, bylo určováno vzájemnou dohodou obou stran. Podnětem k rozmnožení směnného obchodu bylo především rozmnožení řemeslné výroby. I v moderní době se tento tzv. barterový obchod někdy používá, zejména v oblasti rozsáhlých komoditních výměn či splácení nedobytných pohledávek např. mezi státy (Papoušková, 2015).

S rozvojem obchodu však nastala praktická nutnost najít určitý prvek, odborně nazývaný všeobecný ekvivalent, který by bylo možné přenášet, uchovávat, ale také dělit či násobit. Jinými slovy – zboží, které bylo všeobecně žádáno a mohlo díky tomu platit jako univerzální prostředek směny. Označujeme je jako **komoditní, případně zbožové peníze.** Tímto ekvivalentem se postupně staly různé komodity (mušličky, jantar, kožešiny, železo, dobytek, sůl, koření), ale především pak drahé kovy – zlato a stříbro. Každá taková komodita si sebou nesla určité

výhody i nevýhody. Postupně se proto formulovaly obecné požadavky, co by měl tento univerzální směnný prostředek mít za vlastnosti. Vydělily se čtyři základní: dělitelnost, trvanlivost, stejnorodost, vysoká kupní síla. Časem se ukázalo, že těmto čtyřem požadavkům nejvíce vyhovují drahé kovy. Z nich pak především zlato – bylo dobře zpracovatelné, trvanlivé, vzácné a prakticky všude akceptované. Během historického vývoje začali obchodníci stříbrné, zlaté, nebo měděné slitky označovat hodnotou hmotnosti a později i různými obrazy a symboly. Jakmile takový slitek označil svým výsostným znakem panovník a zaručil se tak za správnou váhu a za ryzost kovu, začínáme hovořit o mincích. Historicky dochované první zmínky o použití drahých kovů ke směně jsou více než deset tisíc let staré. Využívaly se v nejvyspělejších civilizacích té doby, což byla především oblast Mezopotámie (v Přední Asii mezi řekami Eufrat a Tigris), později ve staroegyptské říši v oblasti Horního Nilu a pochopitelně poté v antické oblasti Řecka a římské říše. Z drahých kovů se začaly razit peníze, mince, které začaly postupně nahrazovat směnný obchod a placení ve zboží. Staly se měřítkem hodnot a převedly společenské vztahy na vztah koupě a prodeje. To v zásadě platilo téměř po celý středověk (Papoušková, 2015).

Zámořské objevy velkých ložisek zlata a stříbra v 15. a 16. století způsobily příliv drahých kovů do Evropy z amerického kontinentu. To ve svém důsledku způsobilo, že začala cenová revoluce a od 17. století se začínají rozšiřovat **papírové peníze** (in Hubinková, 2008). Ty se sice historicky používaly v Číně již ve 12. století, nicméně v evropských zemích jejich rozvoj nastává až později. S rozvojem obchodu a úvěrování začínají zhruba v 17. století prominentní bankovní domy vydávat bankovky. Ty mají papírovou formu a jejich podstatou je závazný příslib, že jejich doručiteli bude vyplacena určitá suma vyjádřena množstvím drahého kovu. Záhy se papírové peníze staly samostatnou formou platidla a byly kryté zlatem. Ve 20. století pak proběhl celosvětový proces tzv. demonetizace, čili nahrazení zlatých peněz v oběhu papírovými bankovkami (Papoušková, 2015).

Autoři Samuelson a Nordhaus (1991) ve svém díle *Ekonomia* doslova uvádí: *„Věk komoditních peněz ustoupil věku papírových peněz. Podstata peněz nyní vykrytizovala. Peníze, spíše jako peníze než komoditu, chtějí lidé ne pro ně samotné, ale proto, že si za ně mohou koupit určité věci...“* . Papírové bankovky s rozvojem obchodu a úvěrování přišly o své zlaté krytí a tzv. jednostupňový bankovní systém byl nahrazen systémem dvoustupňovým.

Znamená to, že v jednotlivých zemích působí více bank, nad nimiž dohlíží banka centrální, kontroluje jejich činnost a vydává či odebírá bankovní licence.

Bankovní peníze – to jsou vlastně peníze, které máme uloženy na účtech u banky a které jsou zpravidla určeny k bezhotovostním operacím či výběrům z bankomatů pomocí platební karty. Klienti jsou ochotni ukládat své peníze v bance, často i bezúročně, protože banky nabízejí jejich bezpečnou ochranu, jakož i jiné služby, například rychlé a spolehlivé způsoby převodu peněz třetím osobám (in Price Waterhouse, 1996). Tím, že je bance svěřujeme do úschovy, dostáváme se do postavení věřitele a banka vůči nám do postavení dlužníka. Vedení depozit a k nim navazujících instrumentů, jako je například běžný účet, označujeme jako pasivní bankovní obchod. Banka ale s našimi penězi hospodaří, obchoduje formou poskytování úvěrů a jejím ziskem je úrok, popř. poplatky s úvěrem spojené. V případě úvěrování se jedná o tzv. aktivní bankovní obchod. Část těchto peněz můžeme bance svěřit na delší dobu, což jí umožňuje obchodování na delší časový úsek a vyšší výnos. Typickým příkladem jsou termínované vklady, kdy bance ponecháváme své prostředky na účtu bez možnosti výběru po smluvně stanovené období. Za standardních podmínek pak přinášejí termínované vklady či spořicí účty vkladateli vyšší odměnu ve formě vypláceného úroku (Price Waterhouse, 1996).

4.2 Právní úprava peněz

Náš právní systém upravuje peníze do dvou základních kategorií:

- Zákonné peníze

Jedná se o peníze v reálné, v materiální formě (bankovky a mince). Tvoří soustavu platidel. Naši soustavu platidel tvoří mince v nominální hodnotě 1 Kč, 2 Kč, 5 Kč, 10 Kč, 20 Kč a 50 Kč. Bankovky jsou pak tištěny v hodnotách 100 Kč, 200 Kč, 500 Kč, 1000 Kč, 2000 Kč a 5000 Kč. V ČR má výhradní právo vydávat bankovky a mince, čili emitovat měnu, Česká národní banka (ČNB), která je bankou centrální a dohledovou (Dvořák, 2005).

- Elektronické (bankovní) peníze

Jedná se o dematerializovanou formu, fyzicky neexistující, vedenou jako účetní zápis. Mohou se tedy používat výhradně pro účely zúčtování, přičemž nemají svoji materializovanou podobu. Fakticky jde o určitou peněžní hodnotu v účetní podobě, sloužící k provádění platebních transakcí. Tuto hodnotu pak dobrovolně přijímá jiná osoba než ta, která ji vydala. Legislativně je to upraveno v zákoně o platebním styku (v ČR jde o zákon č. 284/2009 Sb.). Platba probíhá

prostřednictvím účtů u jednotlivých bank a tzv. clearingového zúčtovacího centra, v ČR vedeného pod ČNB. Všeobecně známé a používané platební karty tak jsou fakticky moderní formou bezhotovostních peněz (někdy se kreditní karty lehce pejorativně označují i jako „plastové peníze“). Výhodou je i fakt, že takováto platba může být časově odložena (Dvořák, 2005).

K bezhotovostním penězům bychom mohli zařadit i nejnovější peněžní formu, a tou je poměrně diskutovaná kryptoměna, reprezentovaná *bitcoinem (BTC)* – jde o dematerializovanou formu peněz, nezávislou na centrální bance státu. Jejich výhodou je, že se nenacházejí na žádném účtu, které by spravovala finanční instituce; přístup k nim je přes speciální privátní klíč, jehož prostřednictvím se vstupuje do velmi složitého nadnárodního systému. Jejich nevýhodou je, že v dosavadní krátké historii hodnota bitcoinu poměrně výrazně kolísá, takže jeho využití v investiční oblasti je poměrně rizikové (Bitcoin Project 2009-2019, [online]).

Riegel (2007) označuje peníze jako jedno z nejobtížnějších témat ekonomické psychologie, dokonce důležitost peněz pro rozvoj člověka srovnává s takovými vynálezy, jako byl vynález ohně či parního stroje. Odvozuje to od faktu, že člověk pravděpodobně po většinu své existence hladověl, takže pokud mohl, vytvářel zásoby.

Ekonomický směr, tzv. monetarismus, reprezentovaný především nositelem Nobelovy ceny za ekonomii Miltonem Friedmanem (1997), se velmi podrobně zabývá teorií peněz a obhajuje názor, že peněžní soustava je základním mechanismem zajišťujícím automaticky v dlouhodobém výhledu úpravy koupěschopné poptávky. Friedman (1997) pak ve své slavné knize „*Za vším hledej peníze*“ konstatuje, že: „*peníze jsou cokoliv, co je všeobecně přijímáno ke směně za zboží a služby. Něco, co je přijato ne ke spotřebě, ale něco, co reprezentuje dočasnou koncentraci kupní síly, která poslouží k nákupu dalšího zboží a dalších služeb.*“

Vraťme se však zpět k penězům, tentokrát v materializované podobě. Můžeme konstatovat, že jak papírové bankovky, tak i kovové mince, jsou vždy nějakým zásadním způsobem na teritoriu svého vydání a platnosti definovány. Zpravidla je to formou příslušného zákona o oběhu platidel. Definovány jsou nepochybně materiál, ze kterého jsou zhotoveny, rozměry, označení, barva či její kombinace, ochranné prvky a samozřejmě i vyznačení nominální hodnoty. Podoba bankovek musí být velmi dobře chráněna ochrannými prvky před paděláním. Co zákonem nedefinovat nelze, je reálná směnná hodnota. Ta je určena něčím jiným – nabídkou

a poptávkou na trhu. Z tohoto pohledu tedy jde o zboží, jehož hodnota klesá či roste v souvislosti s vývojem na trhu, s jeho výkonností a efektivitou (Dvořák, 2005).

Riegel (2007) uvádí, že dobré peníze mají tyto vlastnosti:

- Přenosnost
- Odolnost proti opotřebení (v oběhu jsou značně mechanicky namáhány)
- Rozlišitelnost
- Homogenitu
- Stabilitu
- Limitovatelnost

4.3 Funkce peněz

Vrátíme se k ekonomickým funkcím peněz. „Dlouhodobě hladovějící člověk“ vytvářející dle Riegela (2007) zásoby je může vytvářet v různé formě. Koneckonců i hlad může mít jiné podoby než prostou fyzickou. Pokud si tedy pojem hlad převedeme na určitou formu potřeby případně rovnou na konkrétní cíl, vychází z toho, že lidé pro dosažení tohoto budoucího cíle či uspokojení budoucí potřeby cíleně hromadí prostředky, které jim umožní tohoto cíle dosáhnout. Takovými prostředky, jak ukazuje historie, jsou především peníze. Jsou totiž univerzální a obecné.

Jak uvádí Ježek (2002), „*lidé usilují o univerzální prostředek k dosahování svých cílů – o peníze; peněžní signály je vedou*“.

Pokud budeme vycházet z určitého mixu ekonomických teorií, které více či méně podrobně definují vlastnosti a funkce peněz, v zásadě vždy dojdeme ke třem základním funkcím peněz:

- 1) **Jsou všeobecně přijímaným prostředkem směny**, díky kterému směna probíhá hladce - jsou prostředkem, který je schopen vyrovnat každý rozdíl; prostředkem, v nějž se dá každý produkt proměnit a sám se dá proměnit v jakýkoliv produkt (Noveský, 2009).
- 2) **Mohou uchovávat hodnotu** – jejich hodnota je kryta centrální bankou, slouží jako společné měřítko hodnoty a jejich prostřednictvím je možné vzájemně poměřovat hodnoty jednotlivých produktů. Mají vysokou likviditu – je možné je rychle proměnit v jiný statek (Noveský, 2009).

- 3) **Slouží jako zúčtovací jednotka** – umožňují oceňovat statky a služby tím, že jim dávají cenu ve finančním vyjádření a tím umožňují jejich tržní fungování (Noveský, 2009).

4.4 Finanční plánování

Každý z nás je naučen hospodařit nějakým způsobem s penězi. V oblasti osobních financí se však často chováme odlišně než v běžném životě. Například při plánování dovolené víme přesně jakým pojedeme dopravním prostředkem, v kolik hodin budeme vyrazet abychom byli na místě včas, budeme mít sbaleno dostatek jídla, pití či teplého oblečení pro případ špatného počasí. Na dlouhodobou budoucnost v oblasti našich financí však tolik nehledíme. Mnoho lidí žije od výplaty k výplatě a kvůli nečekanému náhlému výdaji jsou nuceni si peníze půjčovat a může se stát, že se dostanou do dluhové pasti, ze které se velmi těžce dostává zpět.

Proto, abychom byli připraveni na nenadálé události, je vhodné mít vytvořen finanční plán. Dle Syrového a Tyla finanční plán znamená, že si uvědomíme, jaké máme cíle, a k nim přiřadíme nějaké peníze. Cílů však máme mnoho, proto je třeba s tím při plánování financí počítat a přiřadit jednotlivým cílům jiné zdroje. Je dobré si uvědomit na co budeme peníze potřebovat což je náš cíl, kdy je budeme potřebovat a kolik budeme do našich cílů investovat, ať už jednorázově či pravidelně. Dobré je pamatovat i na rizika, která nám hrozí a jak je v případě potřeby pokryjeme (Syrový, Tyl, 2011, s. 11-13).

Bertl (2017) uvádí, že lidé se naučili odkládat si část financí z důvodu opatrnosti, kdy se přisun peněz (například v důsledku nemoci) omezí či zastaví. Je obvyklé, že čím více peněz má jedinec k dispozici, tím větší opatrnostní zůstatek si strádá. Ovšem i lidé s nízkými příjmy se o odkládání čísta peněz snaží. Toto chování je v pořádku a lze jej pouze kladně ohodnotit (Bertl, 2017, s. 90).

Dle výzkumu provedeného Akademií Věd ČR v lednu 2019 bylo zjištěno, že 93% respondentů považuje vytvoření finanční rezervy na nečekané výdaje za nepostradatelné. Velkou důležitost (71%) přikládá tomuto faktu věková skupina nad 60 let, nadpoloviční většinu (54%) lidé ve věkové skupině 20 – 29 let a nejnižší důležitost (44%) lidé ve věku 15 -19 let. Výzkumu se zúčastnilo 1087 respondentů ve věku od 15 let (Tuček, 2019).

Díky dlouhodobému finančnímu plánování můžeme naplnit naše stanovené cíle. Stanovení plánu taktéž napomáhá tomu, abychom jsme se nedostali do dluhové pasti. Plán může pomoci při výpadku příjmů například z důvodu ztráty zaměstnání či dlouhodobé nemoci. V těchto nesnázích můžeme sáhnout do finančních rezerv a nemusíme si peníze půjčovat a předejdeme dluhové

pasti. „*Dluhová past znamená, že čerpáme úvěry, ale jejich splácení nás dále zatěžuje a zhoršuje naši finanční situaci*“ (Syrový, Tyl, 2011, s.17).

Finanční plánování je úzce spojeno s finanční gramotností a je důležitým tématem naší společnosti, to je neoddiskutovatelný fakt. Děti bezpochyby napodobují ekonomické chování svých rodičů a je důležité, aby jim rodiče šli příkladem. Neřešení finanční problematiky v rodinách má za následek další problémy, které mohou vést až k patologickému chování.

Výzkumy uvádějí, že člověk s finančními problémy ztrácí důvěru ve společnost, vyhýbá se společenským aktivitám, dobrovolnictví, občanské solidaritě, ztrácí důvěru ve stávající politický systém a může vyhledávat nestandardní až extrémní řešení svých problémů (PIAAC, *Předpoklady úspěchu v práci i v životě*, 2013, s.87 a násl. [online]).

Dle výzkumu TD AMERITRADE HOLDING CORPORATION (2013) se ukázalo, že rodiče, kteří s dětmi začnou pracovat včas a vypracují finanční plán a jasně stanoví finanční očekávání, mohou své děti lépe připravit na finanční úspěch v dospělosti. Výkonná ředitelka investorských služeb TD Ameritrade, Inc. poukazuje na to, že rodiče mohou využít vliv, který mají na své děti, aby je naučili základním finančním dovednostem a pomohli jim vytvořit vhodné spořicí zvyky. Mnoho rodičů se domnívá, že děti jsou o tématu finance dostatečně vzdělávány ve škole, avšak 46% dětí uvedlo, že za silnější zdroj informací ohledně finančních dovedností nepovažují školu, ale právě rodiče.

4.5 Finanční gramotnost

Moderní společnost je zaměřena na výkonnost a úspěch. Bohužel se často setkáváme s tím, že lidé vidí hromadění peněz jako nejbližší a základní životní cíl. Těžko lze souhlasit s názorem, že všechno štěstí a veškeré životní uspokojení je pevně spjato s vlastněním tučného konta. Jak zpívá Richard Müller – „*šťěstí je krásná věc, ale peníze si za něj nekoupíš* .“ Platí proto i opak – za peníze si štěstí člověk nekoupí. Je příjemné peníze mít, ale nesmí to být středobod toho, co konáme. Jinak přichází zklamání, že se nám nenaplní naše představy a přání v rovině citového a osobního života. Pravda bude – asi jako ve všem – někde uprostřed. Neznalost základních faktorů při hospodaření s financemi a majetkem nám může způsobit mnoho problémů a často i mnoho zlého. Proto je potřeba být finančně gramotný a vést k tomu od mala i děti. Koneckonců již známá moravská národní píseň „Ach synku, synku...“ končí ekonomickým poučením „...nauč se, synečku, hospodařit.“

4.5.1 Vymezení finanční gramotnosti

Finanční gramotnost je rozhodující faktor z hlediska ekonomické psychologie, protože její absence vytváří negativní psychologické a další dopady na člověka. Nezodpovědné a nedostatečně promyšlené ekonomické chování s sebou nese velká rizika jak psychická, tak i sociální. Nekompetentní rozhodování dokážou strhnout do víru insolvence často celé rodiny. Cesta zpět je pak nesmírně obtížná a v řadě případů i téměř nemožná (Noveský, 2009).

Finančně gramotný člověk se orientuje v problematice peněz a cen. Znamená to mnohem více, než pouze zvládat početní operace. Simmel (2007) konstatuje, že moderní člověk je závislý na mnohem větším počtu dodavatelů a nákupních zdrojů, než tomu bylo v tradiční společnosti. Jeho existence v každém okamžiku závisí na stovkách spojitostí založených na peněžních zájmech.

Finanční gramotnost má široký rozsah a řadu definic. Být gramotný obecně znamená umět číst, psát a počítat. Pokud chceme být gramotní finančně, musíme tedy umět tyto znalosti využívat i v běžném životě ve finanční, případně majetkové oblasti. Musíme se o to postarat ve vlastním zájmu a svojí iniciativou. Stát však k tomu může přispět vhodnými programy, neboť je v jeho zájmu, aby občané nepropadali do mlýnice insolvence a následných sociálních i zdravotních problémů. Nemůže nás ovšem k tomuto vzdělávání přinutit.

Definice finanční gramotnosti dle NSFV: „ *Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.*“ (MŠMT, *Národní strategie finančního vzdělávání*, 2010, [online]).

V roce 2017 členové Pracovní skupiny pro finanční vzdělávání revidovali a odsouhlasili novou definici finanční gramotnosti: „ *Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování.*“ (Ministerstvo financí, 2017, [online]).

4.5.2 Vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti

V České republice byla oblast vzdělávání ve finanční gramotnosti poměrně roztržštěná a nesystematická. S výukou k zodpovědnějšímu finančnímu chování začaly po roce 1990

poměrně nesměle nejprve banky a až následně se přidal stát, především pak na doporučení OECD a EU, ale i s ohledem na rostoucí zadlužování obyvatelstva spojené s výrazným nárůstem exekucí, insolvenčí a dopady do sociálního systému. (Ministerstvo financí, 2019, [online]).

V roce 2006 byly zahájeny práce na vytvoření uceleného systému koordinovaného finančního vzdělávání v ČR. Jak v EU, tak i v ČR se zintenzivnily činnosti v oblasti finančního vzdělávání v důsledku celosvětové hospodářské krize v letech 2008 a 2009, která byla v USA vyvolána právě specifickými finančními produkty a měla celosvětové dopady. (Ministerstvo financí, 2019, [online]).

V roce 2010 byl proto ministerstvem financí ČR ve spolupráci s dalšími ministerstvy (MŠMT, MPO, MPSV) a ČNB vydán zásadní strategický materiál, který je dodnes platný, a to Národní strategie finančního vzdělávání (dále NSFV, 2010). Tento materiál v současné době ministerstvo financí aktualizuje, připomínkové řízení skončilo závěrem roku 2018 a tak můžeme očekávat, že nová, aktualizovaná Národní strategie finančního vzdělávání spatří světlo světa ještě v roce 2019. Kromě toho vznikla celá řada projektů, hrazených z evropských zdrojů, které se finanční gramotnosti více či méně systematicky věnují. Je příznačné, že ty největší a nejznámější z nich jsou opět financovány velkými bankami. (Ministerstvo financí, 2019, [online]).

Aktuálním příkladem realizovaného a mediálně zdůrazňovaného programu na podporu finanční gramotnosti dětí je projekt *Abeceda peněz* realizovaný Českou spořitelnou. Aktéři programu spolupracují s více než 260 Základními školami v České republice a snaží se o větší informovanost v oblasti peněz a hospodaření, tudíž přispívají ke zlepšení finanční gramotnosti školáků. Projekt je určen pro žáky 4. tříd Základních škol. Žáci si v rámci projektu zkouší, jak podnikat. Založí firmu, vymyslí produkt a následně se jej pokouší prodat. Třída má možnost vydělat si peníze a společně je využít například na školní výlet. Nejde však jen o vydělané peníze. Žáci získají nové zkušenosti, vědomosti a také jedinečnou příležitost přemýšlet o správě peněz. Kooperace mezi žáky při tvorbě projektu je také učí spolupráci a zodpovědnosti. Součástí projektu *Abeceda peněz* je i pilotní verze programu pro žáky 2. tříd Základních škol. Jedná se o zážitkový program, kdy se žáci vydávají na krátkou exkurzi do pracovního dne dospělých a hravou formou se snaží vyjít s přiděleným rozpočtem. Děti tak získávají základní povědomí o hospodaření v rodině. (Česká spořitelna, *projekt Abeceda peněz*, 2019 [online]).

VÝZKUMNÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY

5.1 Cíle práce

Cílem naší práce je analyzovat a vyhodnotit názory, postoje či zkušenosti týkající se peněz a ekonomického chování v kategorii současných i budoucích rodičů. Zajímá nás, jakou důležitost rodiče a budoucí rodiče přikládají určitému ekonomickému chování, zda souhlasí či nesouhlasí s určitými doporučeními a pro jaký věk dětí si myslí, že jsou daná doporučení adekvátní. Naším cílem je se podrobněji zaměřit na doporučení, kterým rodiče a budoucí rodiče přikládají vyšší důležitost a těm, která považují za méně důležitá. Dále nás zajímá, kolik peněz jsou ochotni rodiče a budoucí rodiče investovat do volnočasových aktivit a zájmového vzdělávání svých dětí a jaká kritéria považují za nejdůležitější při výběru zájmového kroužku.

Hlavní cíl: Analyzovat názory, postoje a zkušenosti současných i budoucích rodičů týkající se dětí a peněz.

Dílčí cíle:

- Zjistit, v jakém věku a jakou formou by měly děti začít šetřit.
- Kdy je dle respondentů nejlepší začít s pravidelným kapesným.
- Jaké kritérium považují respondenti za nejdůležitější při výběru zájmového kroužku.
- Kolik peněz jsou ochotni respondenti investovat do zájmových kroužků.

5.2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č.1: V jakém věku a jakou formou by měly děti začít šetřit?

Výzkumná otázka č. 2: V jakém věku je dle rodičů a budoucích rodičů nejvhodnější začít s pravidelným kapesným?

Výzkumná otázka č. 3: Jaké kritérium je dle rodičů a budoucích rodičů při výběru zájmového kroužku pro děti nejdůležitější?

Výzkumná otázka č. 4: Jsou rodiče a budoucí rodiče ochotni investovat pololetně za zájmové kroužky více než 3000 Kč za jedno dítě?

6 POPIS METODOLOGICKÉHO PŘÍSTUPU A METOD

Tato kapitola popisuje metody, které jsme využily v našem výzkumu, sběr, získávání dat, zpracování dat a etické problémy.

6.1 Zvolený typ výzkumu a metody získávání dat

V našem výzkumu vycházíme z kvantitativního metodologického přístupu. Dle Ferjenčíka (2010) je cílem kvantitativního přístupu ověřování teorie pomocí přijetí nebo zamítnutí předem stanovených hypotéz či výzkumných otázek. Metodou pro získání dat bylo dotazníkové šetření. Chráska (2016) mezi velkou přednost dotazníkového šetření řadí to, že získáme velké množství informací od velkého počtu respondentů za krátký časový úsek.

K získání dostatku informací byl využit nestandardizovaný dotazník Teaching Children about Money Questionnaire, který jsme získaly od vedoucí diplomové práce. Dotazník jsme společně s kolegyněmi, se kterými jsme spolupracovaly na obdobném tématu ekonomická socializace, přeložily a rozdělily si jednotlivé části. Dotazník Teaching Children about Money Questionnaire se skládá z následujících 8 částí, v kterých je možné zjistit různé postoje, názory a zkušenosti ohledně financí jak budoucích, tak i stávajících rodičů.

Část 0: Demografická data

Část 1: Peníze a vaše děti

Část 2: Peníze ve vašem dětství

Část 3: Kapesné

Část 4: Jak nejlépe učit děti zacházet s penězi?

Část 5: Názory na peníze

Část 6: Postoje k penězům

Část 7: Finanční gramotnost

V rámci této diplomové práce jsme využily výsledky dat z části dotazníku č. 1 – Peníze a vaše děti. Jelikož cílem této práce bylo získat i informace od budoucích i stávajících rodičů o tom, kolik peněz jsou ochotni investovat do volnočasových aktivit a zájmového vzdělávání svých dětí, byl využit doplňující dotazník vlastní tvorby s názvem Peníze a volný čas.

Oběma dotazníkům předcházela průvodní dopis, ve kterém byl vysvětlen účel výzkumu, zaručení anonymity vyplněných dat a byly popsány instrukce ke správnému vyplnění dotazníků. Dotazníky byly respondentům předány osobně v tištěné podobě k ručnímu vyplnění. Sběr dat probíhal během léta a podzimu 2018. Nežli byl uskutečněn hlavní výzkum, byl nejprve uskutečněn předvýzkum. Předvýzkum byl proveden na náhodně vybraných respondentech splňujících podmínku budoucího či současného rodiče. Cílem předvýzkumu bylo zjištění časové náročnosti dotazníku a srozumitelnosti pokládaných otázek. Všechny dotazníky jsou k dispozici v příloze č. 1, 2 a 3.

6.2 Metody zpracování a analýzy dat

V našem výzkumu jsme se inspirovali dřívějšími pracemi Furnhama (2001) a použili nestandardizovaný dotazník Teaching Children about Money Questionnaire. Tento dotazník se skládá ze 43 doporučení, kterými lze děti učit světu financí a pomáhat rodičům vést děti k lepší ekonomické socializaci a jejich finanční gramotnosti. Respondenti, v našem případě rodiče, zde souhlasí či nesouhlasí s danými doporučeními a vyjadřují důležitost daného tvrzení na škále od 1 – 6, kdy 6 znamená velmi důležité a 1 nejméně důležité. V posledním sloupci u daného doporučení uvádí respondenti údaj, v jakém věku dítěte by dané tvrzení o způsobu finanční výuky doporučili.

Pro účely této práce jsme využili i doplňkový dotazník vlastní tvorby s názvem Peníze a volný čas. Cílem tohoto dotazníku je zjistit, kolik peněz jsou ochotni investovat do trávení volného času, zda mají děti, které navštěvují zájmový kroužek či zájmové kroužky a kolik peněz jsou ochotni do těchto kroužků investovat. Dále nás zajímají nejdůležitější kritéria právě pro výběr zájmového kroužku.

Vyhodnocení dat dotazníku Teaching Children about Money Questionnaire a doplňujícího dotazníku Peníze a volný čas bylo zpracováno v programu MS Excel a následně byla tato data vyhodnocena a umístěna do tabulek a přehledných grafů.

6.3 Etické normy a pravidla výzkumu

Miovský (2006) upozorňuje na to, že problematika etiky v psychologickém šetření spočívá ve výrazném zásahu do života jedince a často se dotýká nejosobnějších oblastí jeho života a osobnosti. Problémem ve výzkumu pak může být důvěryhodnost dat, kdy při vyplňování může dojít ke značnému ovlivnění hodnocených jevů.

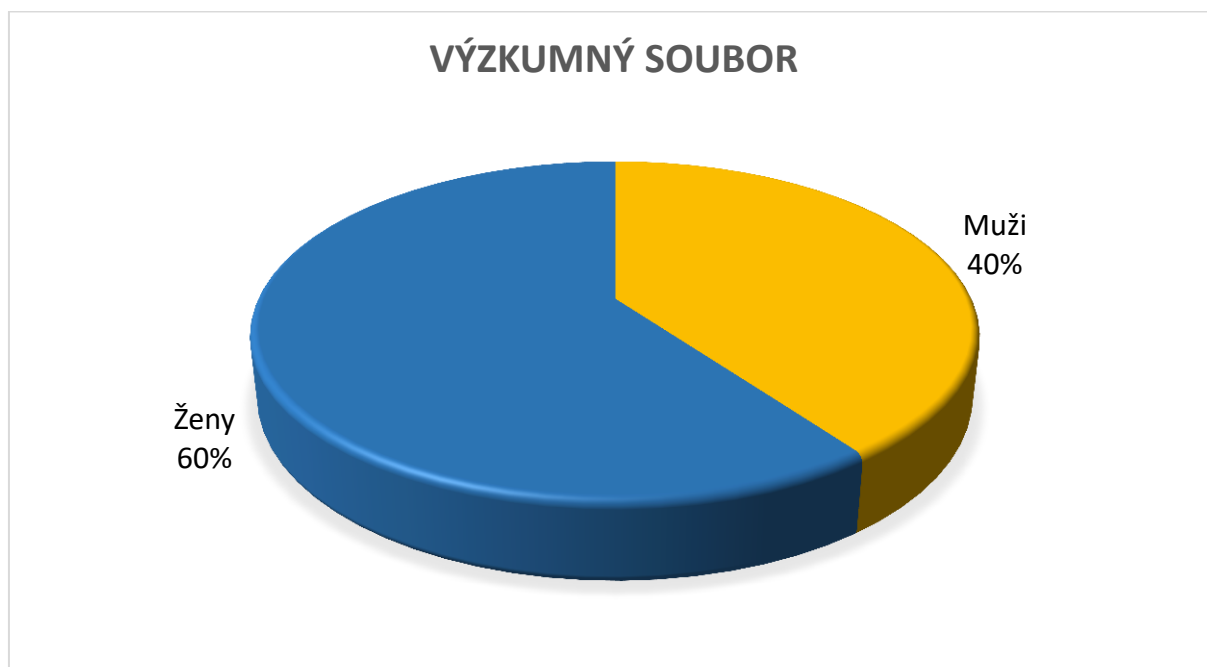
K důležité oblasti týkající se etiky patří i otázka anonymity. Respondentům, kteří se zúčastnili našeho výzkumu byla zdůrazněna dobrovolnost účasti na výzkumu a anonymita šetření. Osoby vyplňující dotazník nezaznamenávaly své jméno, avšak bylo zaevidováno jejich pohlaví, věk, bydliště, nejvyšší dosažené vzdělání, velikost bydliště, počet dětí či měsíční příjem. Jednotlivé dotazníky byly označeny pořadovým číslem, aby byla zaručena přehlednost a případná dohledatelnost získaných dat.

6.4 Charakteristika výzkumného souboru dotazníku Peníze a vaše děti

Sledovaný soubor byl vybrán z dospělé populace v České republice. Kritériem pro výběr byla podmínka plnoletosti. Cílovou skupinou byli rodiče a budoucí rodiče. Celkem se nám podařilo získat 113 vyplněných dotazníků. Tři dotazníky jsme však museli vyloučit, jelikož nebyla dostatečně či vůbec vyplněná část dotazníku č. 1 – Peníze a vaše děti, která je pro tuto práci stěžejní. Dále proto pracujeme s počtem 110 respondentů.

Výzkumný soubor	Četnost (n)	%	Průměrný věk
Muži	44	40	40,5
Ženy	66	60	33,12
celkem	110	100	35,32

Tabulka 1 Charakteristika výzkumného souboru (n=110)

Graf 1 Charakteristika výzkumného souboru

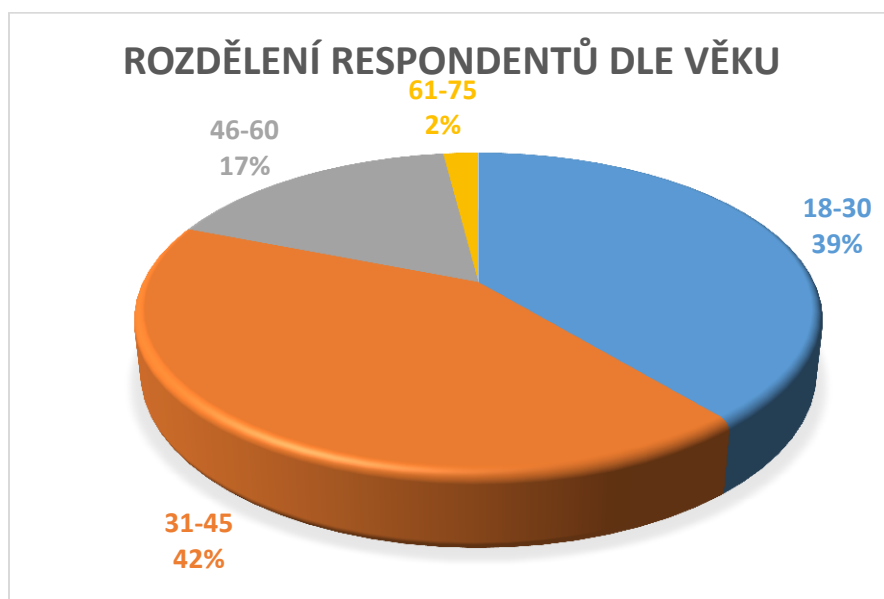
Tabulka a graf č. 1 nám ukazují rozložení výzkumného souboru, který tvořilo 66 žen a 44 mužů. Průměrný věk respondentů činil 35,32 let. Průměrný věk žen byl 33,12 let a průměrný věk mužů byl 40,50 let.

Riegerová, Přidalová, Ulbrichová (2006) používají následné rozdělení dospělosti, které jsme využili pro rozdělení respondentů v našem výzkumu.

- Plná dospělost (18-30 let)
- Zralost (31-45 let)
- Střední věk (46-60 let)
- Stárnutí (61-75 let)

Věk	18-30	31-45	46-60	61-75	Celkem
Muži	11	23	9	1	44
Ženy	32	23	10	1	66
Počet	43	46	19	2	110
Procentuální zastoupení	39 %	42 %	17 %	2 %	100 %

Tabulka 2 Rozdělení respondentů dle věku (n=110)

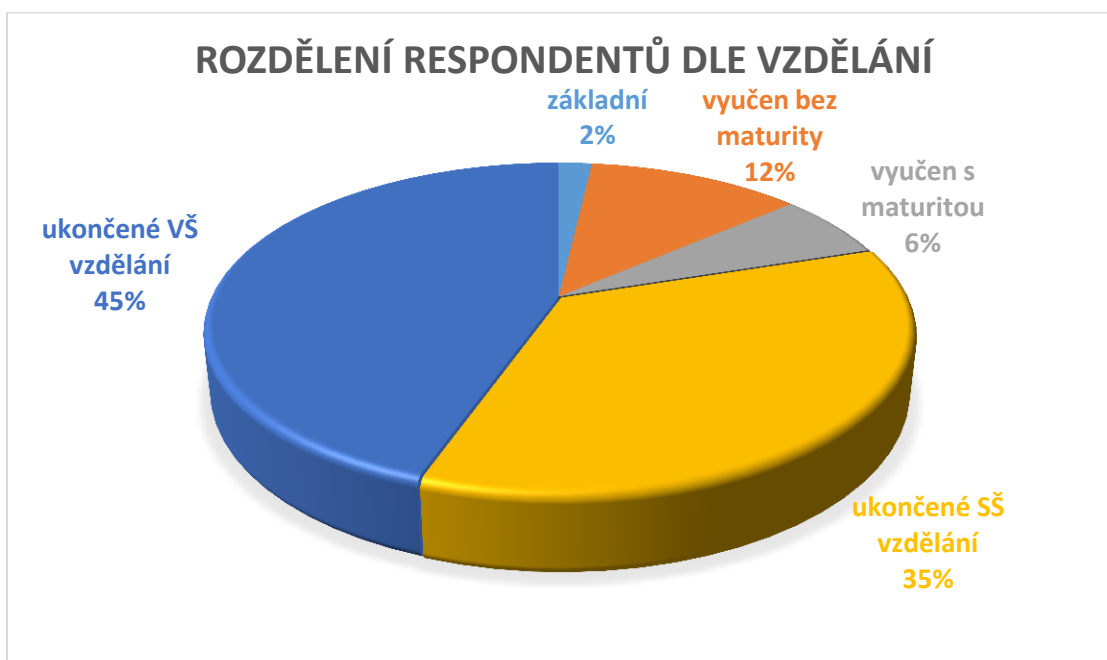

Graf 2 Rozdělení respondentů dle věku

Z tabulky a grafu č. 2 lze vyčíst věkové rozložení respondentů. Nejčastěji zastoupena byla skupina ve věku 31 – 45 let (42%), kterou těsně následovala věková skupina 18 – 30 let (37%). Věková skupina 46 – 60 let byla zastoupena v 17% a nejmenší skupinu tvořili 2 respondenti spadající do poslední skupiny 61-75 let.

	základní	vyučen bez maturity	vyučen s maturitou	ukončené SŠ vzdělání	ukončené VŠ vzdělání
Počet respondentů	2	13	7	39	49
Procentuální zastoupení	2 %	12 %	6 %	35 %	45 %

Tabulka 3 Rozdělení respondentů dle vzdělání (n=110)

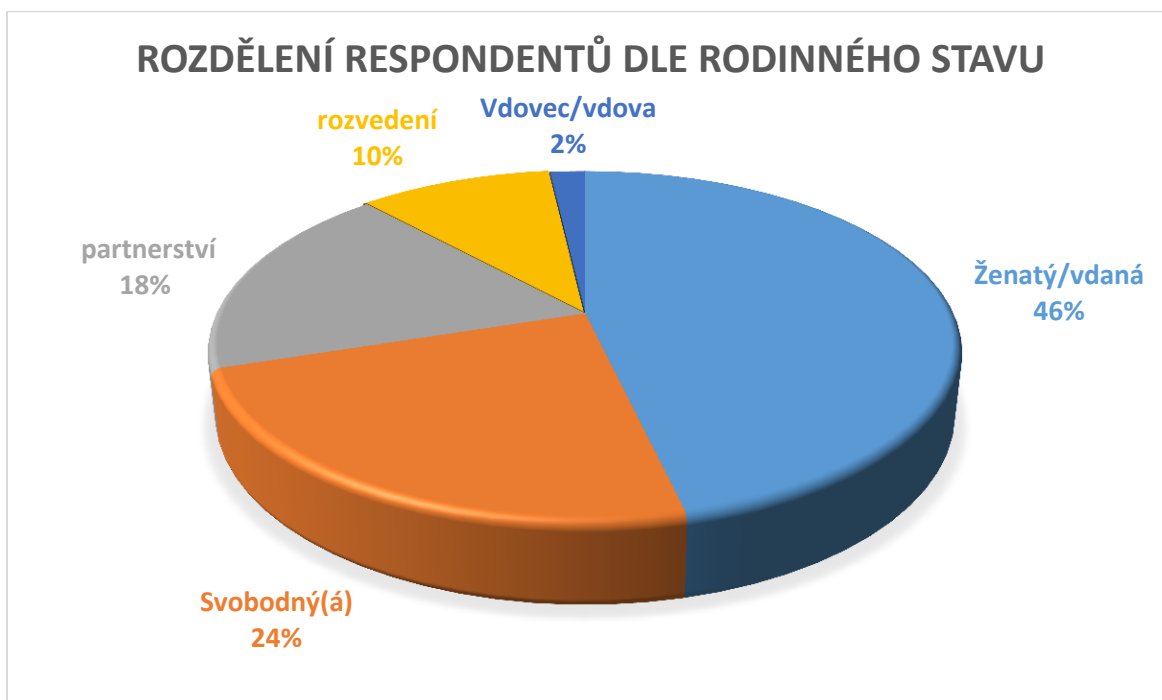
Graf 3 Rozdělení respondentů dle vzdělání

V tabulce a grafu č. 3 je znázorněna úroveň vzdělání výzkumného souboru. Je patrné, že největší zastoupenou skupinu tvoří lidé s ukončeným vysokoškolským vzděláním (45%), následováni skupinou s ukončeným středoškolským vzděláním (35%), dále se umístila skupina

vyučených osob bez maturity (12%), vyučených s maturitou (6%) a nejmenší skupinu tvořily 2% osob se základním vzděláním.

	Ženatý/vdaná	Svobodný(á)	partnerství	rozvedení	Vdovec/vdova
Počet respondentů	51	26	20	11	2
Procentuální zastoupení	46 %	24 %	18 %	10 %	2 %

Tabulka 4 Rozdělení respondentů dle rodinného stavu (n = 110)

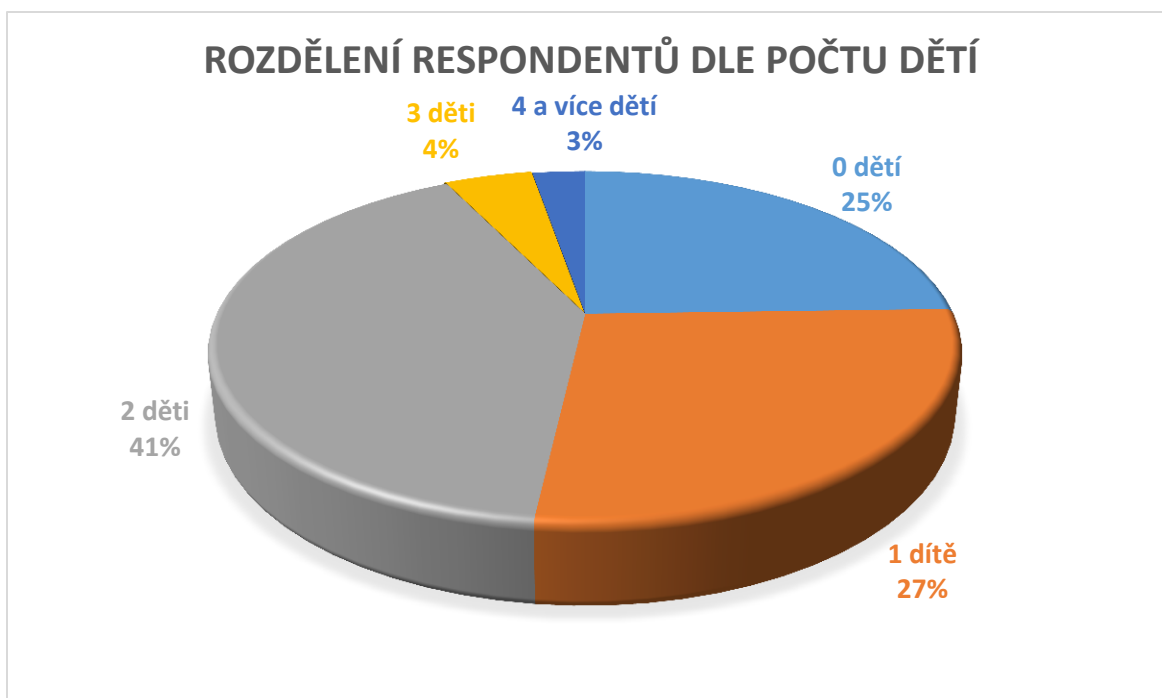

Graf 4 Rozdělení respondentů dle rodinného stavu

Jak je patrné z tabulky a grafu č. 4, nejčastěji zastoupenou skupinou byli lidé ve svazku manželském (46%), následovani skupinou svobodných (24%), dále lidmi v partnerství (18%), rozvedenými (10%) a dokonce se v našem výzkumném souboru objevila i malá skupina ovdovělých (2%).

	0 dětí	1 dítě	2 děti	3 děti	4 a více dětí
Počet respondentů	27	30	45	5	3
Procentuální zastoupení	25 %	27 %	41 %	4 %	3 %

Tabulka 5 Rozdělení respondentů podle počtu dětí (n = 110)

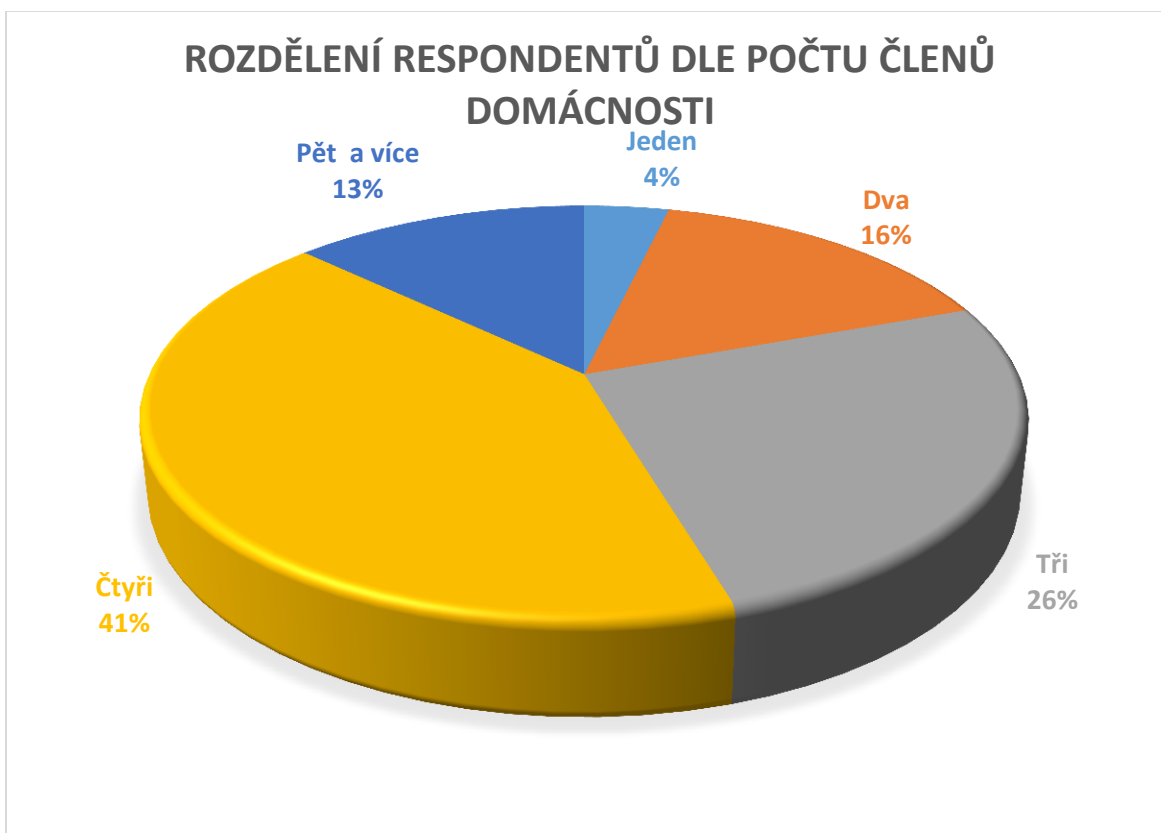
Graf 5 Rozdělení respondentů dle počtu dětí

Náš výzkum byl zaměřen na současné a budoucí rodiče. Lze tedy pozitivně hodnotit, že se nám podařilo získat vzorek respondentů jak z řad rodičů s minimálně jedním dítětem, tak i od dosud bezdětných. Nepočtenější skupinu tvořili rodiče se dvěma dětmi (41%), dále s jedním dítětem (27%), následovala skupina bezdětných (25%) a dále skupina se třemi dětmi (4%) a dokonce i skupina se 4 dětmi (3%).

Počet členů v domácnosti	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Jeden	4	4 %
Dva	17	16 %
Tři	28	26 %
Čtyři	45	41 %
Pět a více	14	13 %

Tabulka 6 Počet členů v domácnosti (n=108)

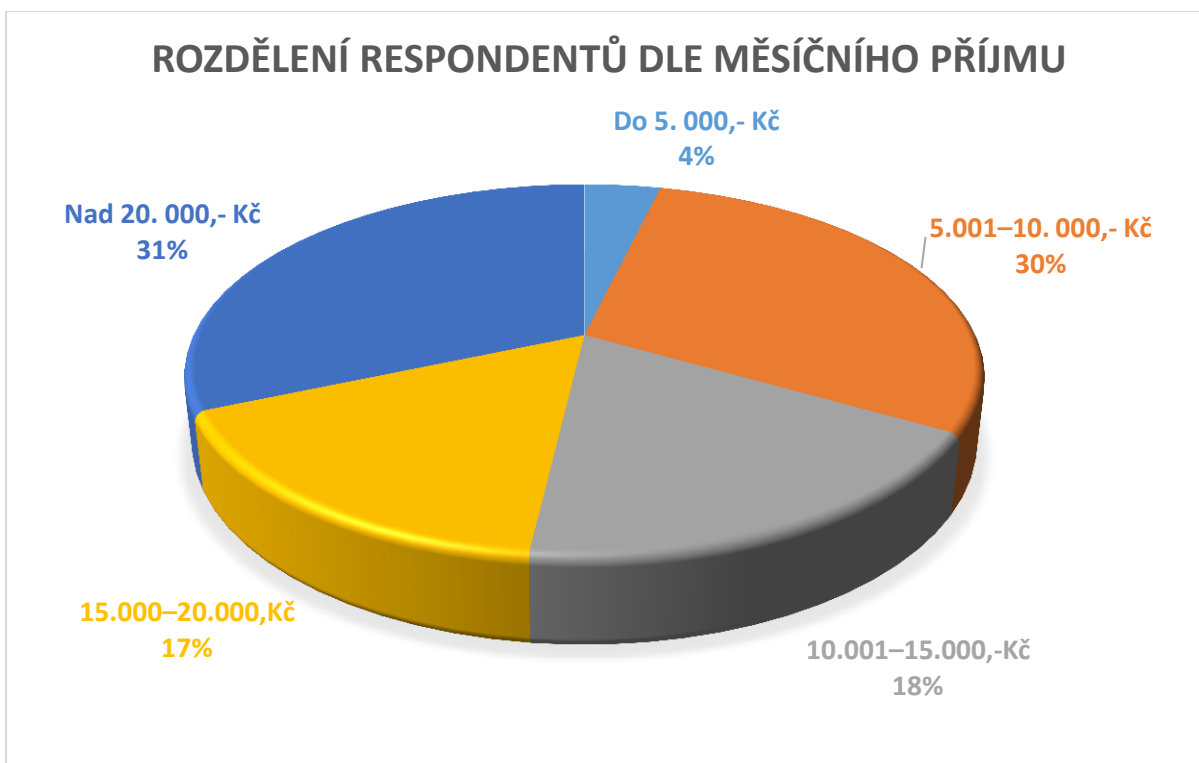

Graf 6 Počet členů v domácnosti

U této charakteristiky bereme v úvahu 108 respondentů, jelikož 2 respondenti na tuto otázku neodpověděli. Nejčastěji naši respondenti pocházejí z domácnosti se čtyřmi členy (41%), dále se třemi členy (26%), dvěma členy (16%), pěti a více členy (13%) a malou skupinu tvoří respondenti, kteří zatím žijí sami (4%).

Příjem domácnosti	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Do 5. 000,- Kč	4	4 %
5.001 – 10. 000,- Kč	32	30 %
10.001 – 15.000,- Kč	20	18 %
15.000 – 20.000,- Kč	18	17 %
Nad 20. 000,- Kč	34	31 %

Tabulka 7 Měsíční příjem domácnosti (průměr na jednoho člena) (n=108)

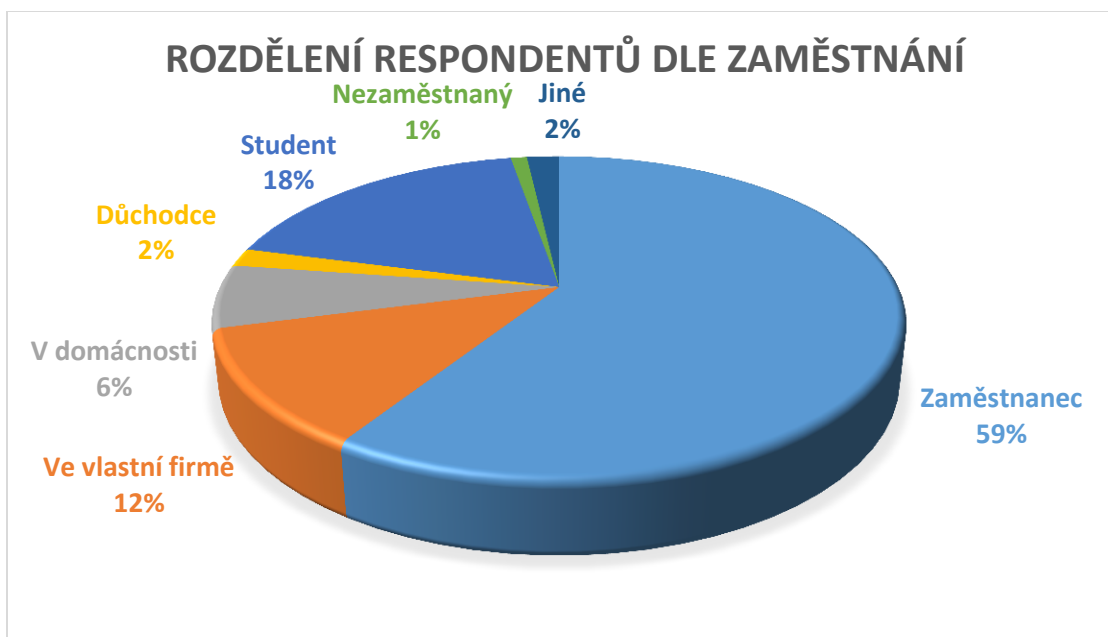

Graf 7 Rozdělení respondentů dle měsíčního příjmu

Vzhledem k povaze diplomové práce jsme se ptali i na měsíční příjem domácnosti v průměru na jednoho člena. I přes citlivý údaj, který tato otázka nese, jsme získali následující odpovědi. 31% respondentů odpovědělo, že jejich měsíční příjem v průměru na jednoho člena domácnosti činí nad 20 000,- Kč, 30% respondentů se pohybuje v rozmezí 5 000 – 10 000,- Kč, 18% v rozmezí 10 000 – 15 000,- Kč, 17% v rozmezí 15 000 – 20 000,- Kč a 4% domácností musí vyjít maximálně s 5 000,- Kč na člena domácnosti.

Druh zaměstnání	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Zaměstnanec	65	59 %
Ve vlastní firmě	13	12 %
V domácnosti	7	6 %
Důchodce	2	2 %
Student	20	18 %
Nezaměstnaný	1	1 %
Jiné	2	2 %

Tabulka 8 Rozdělení respondentů podle zaměstnání (n=110)

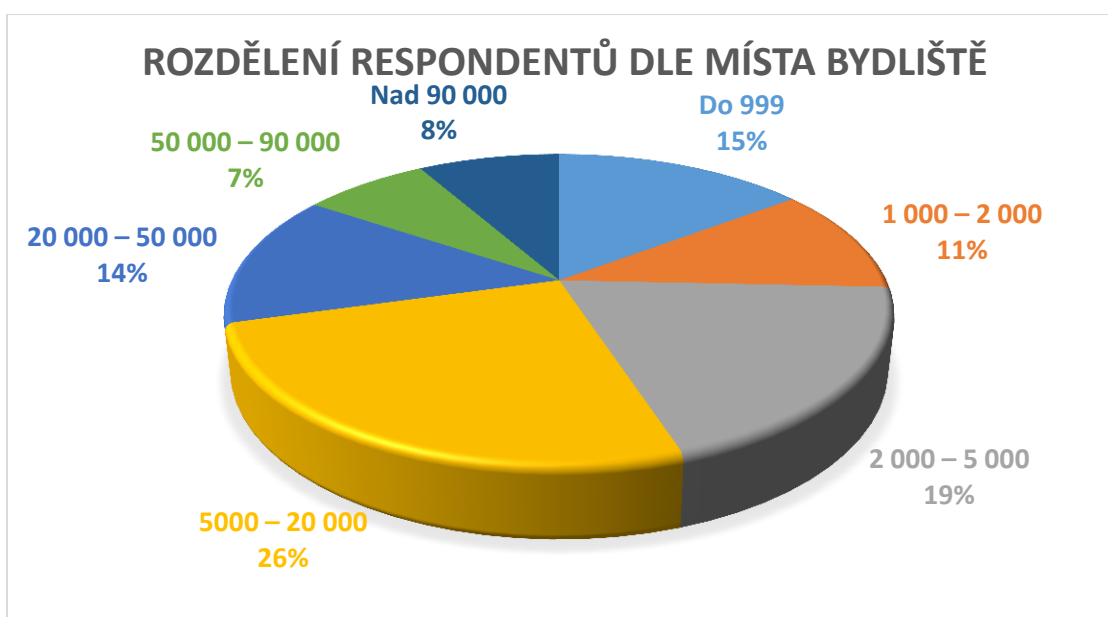

Graf 8 Rozdělení respondentů dle zaměstnání

Z tabulky a grafu č. 8 vyplývá, že 59% respondentů pracuje v zaměstnaneckém poměru, další zastoupenou skupinou jsou studenti (18%), dále lidé pracující ve vlastní firmě (12%), v domácnosti (6%), starobní důchodci (2%) a pouhé 1% nezaměstnaných.

Počet obyvatel	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Do 999	16	15 %
1 000 – 2 000	12	11 %
2 000 – 5 000	21	19 %
5000 – 20 000	28	26 %
20 000 – 50 000	15	14 %
50 000 – 90 000	8	7 %
Nad 90 000	9	8 %

Tabulka 9 Rozdělení respondentů podle místa bydliště (n = 109)

Graf 9 Rozdělení respondentů dle místa bydliště

Co se týče rozdělení respondentů dle bydliště, získali jsme různorodá data. Z tabulky vyplývá, že nejvíce respondentů (26%) pochází z města s 5 000 – 20 000 obyvateli. Jeden respondent na tuto otázku neodpověděl, tudíž nebyl brán v potaz.

Kapesné	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Ano	59	54 %
Ne	44	40 %
Nepamatuji se	7	6 %

Tabulka 10 Rozdělení respondentů dle skutečnosti, zda dostávali jako děti kapesné (n=110)

Graf 10 Rozdělení respondentů dle skutečnosti, zda dostávali jako děti kapesné

Zajímalo nás, zda naši respondenti dostávali jako děti kapesné. Mírně nadpoloviční většina (54%) odpověděla, že ano, ve 40% případů kapesné nedostávali a v 6% případů si na tuto skutečnost respondenti nepamatovali.

6.5 Charakteristika výzkumného souboru dotazníku Peníze a volný čas

Výzkumný soubor tohoto dotazníku tvořilo 38 současných či budoucích rodičů z Jihomoravského kraje. Cílem bylo zjistit kolik peněz jsou ochotni investovat do trávení volného času, zda mají děti, které navštěvují zájmový kroužek či zájmové kroužky a kolik peněz jsou ochotni do těchto kroužků investovat. Dále nás zajímala nejdůležitější kritéria právě pro výběr

zájmového kroužku. Jednalo se o respondenty, kteří se zúčastnili celého dotazníkového šetření (n = 110), ale pouze těchto 38 osob bylo dotázáno na tento doplňující dotazník Peníze a volný čas.

Výzkumný soubor	Četnost (n)	%
Muži	20	53%
Ženy	18	47%
celkem	38	100%

Tabulka 11 Charakteristika výzkumného souboru (n=38)

Výzkumné šetření se zúčastnilo celkem 38 respondentů, z nichž bylo 20 mužů (53%) a 18 žen (47%).

Věk	18-30	31-45	46-60	61-75	Celkem
Počet	9	20	9	0	38
Procentuální zastoupení	24%	52%	24%	0%	100%

Tabulka 12 Rozdělení respondentů dle věku (n=38)

Rodičům a budoucím rodičům bylo nejčastěji (52%) 31 – 45 let. Rovnoměrně ve 24% byly zastoupeny věkové skupiny 18-30 let a 46-60 let. V našem souboru se nevyskytoval žádný respondent ve věku 61-75 let.

	základní	vyučen bez maturity	vyučen s maturitou	ukončené SŠ vzdělání	ukončené VŠ vzdělání
Počet respondentů	0	6	1	14	17
Procentuální zastoupení	0%	16%	2%	37%	45%

Tabulka 13 Rozdělení respondentů dle vzdělání (n=38)

V našem výzkumu se jednalo nejčastěji o osoby s ukončeným středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Je zajímavé, že nebyl zaznamenán žádný respondent, který by měl pouze základní vzdělání.

	ženatý/vdaná	svobodný(á)	partnerství	rozvedení	vdovec/vdova
Počet respondentů	20	6	6	4	2
Procentuální zastoupení	53%	16%	16%	10%	5%

Tabulka 14 Rozdělení respondentů dle rodinného stavu (n = 38)

Z tabulky č. 14 je patrné, že většina respondentů byla ve svazku manželském. Rovnoměrně rozděleni jsou respondenti svobodní a ti, co žijí v partnerském svazku, ovšem ne v manželství. Pouze 4 respondenti byli rozvedení a 2 respondenti ovdovělí. Lze pozitivně hodnotit, že zde jsou zastoupeny všechny složky rodinných stavů.

	0 dětí	1 dítě	2 děti	3 děti	4 a více dětí
Počet respondentů	3	12	20	1	2
Procentuální zastoupení	8%	32%	53%	2%	5%

Tabulka 15 Rozdělení respondentů podle počtu dětí (n = 38)

Našeho výzkumu se zúčastnilo 32% respondentů s 1 dítětem a 52% respondentů, kteří mají 2 děti. Pouze jeden respondent má 3 děti a 2 respondenti 4 a více dětí. V našem výzkumném vzorku se objevili 3 bezdětní respondenti. Jedná se o budoucí rodiče, lze tedy předpokládat, že na otázky odpovídali tak, jako by se rozhodovali z pozice rodiče.

Počet členů v domácnosti	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Jeden	1	3%
Dva	4	10%
Tři	11	29%
Čtyři	17	45%
Pět a více	5	13%

Tabulka 16 Počet členů v domácnosti (n=38)

Jednalo se nejčastěji o osoby, které žijí ve čtyřčlenné rodině. Dále nejčastěji žili respondenti v tříčlenné rodině. Téměř 13% respondentů žilo v pěti či vícečlenné domácnosti. Pouze 4 respondenti žijí ve dvou a jen jeden respondent žije sám.

Příjem domácnosti	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Do 5. 000,- Kč	3	8%
5.001 – 10. 000,- Kč	7	18%
10.001 – 15.000,- Kč	7	18%
15.000 – 20.000,- Kč	10	27%
Nad 20. 000,- Kč	11	29%

Tabulka 17 Příjem domácnosti (n=38)

Průměrný příjem na jednoho člena domácnosti nebyl jednoznačný. V 8% respondenti odpověděli, že příjem na jednoho člena domácnosti činí do 5 000,- Kč, v 18% do 10 000,- Kč, též v 18% do 20 000,- Kč, v 27% do 20 000,- Kč a v 29% nad 20 000,- Kč.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMU

7.1 Výsledky dotazníku Peníze a vaše děti

Doporučení		Souhlas		Počet %		Důležitost	Věk
		ANO	NE	ANO	NE		
1	Poskytnout dětem nástroj, jak šetřit peníze (např. pokladnička).	109	1	99 %	1 %	5,10	5,44
2	Hrát si se skutečnými či falešnými penězi, počítat je, odhadovat hodnotu věcí.	98	12	89 %	11 %	4,54	6,04
3	Rozeznat rozdíl mezi potřebou a přáním (např. jídlo X zmrzlina, léky X hračka).	110	0	100 %	0 %	5,38	5,72
4	Naučit se rozeznávat mince a umět spočítat drobné v obchodě.	109	1	99 %	1 %	5,42	6,60
5	Začít s kapesným již ve věku 3–4 let.	14	96	13 %	87 %	4,28	3,78
6	Kapesné je odměnou za určité chování či práci (např. úklid, zahradničení) s cílem, aby se dítě stalo zodpovědným za svou vlastní práci a pracovní návyky.	72	38	65 %	35 %	4,70	7,43
7	Vysvětlovat dětem, proč nemohou mít některé věci, o které žádají. (např. to stojí příliš mnoho, nemáme dostatek peněz)	4	106	4 %	96 %	5,44	5,15
8	Používat mince při řešení matematických úloh.	58	52	53 %	47 %	3,87	6,31
9	Pomáhat dětem pravidelně rozdělovat peníze na útratu a na spoření.	68	42	62 %	38 %	4,57	8,10
10	Brát děti na nákupy a vysvětlovat jim své nákupní chování.	80	30	73 %	27 %	4,63	7,06
11	Diskutovat s dětmi o hodnotě a volbě různých věcí při nákupu v supermarketech.	73	37	66 %	34 %	4,60	7,10

Doporučení		Souhlas		Počet %		Důležitost	Věk
		ANO	NE	ANO	NE		
12	Nechat děti sledovat vaše peněžní transakce, tj. jak přijímat peníze, jak je spočítat, rozměnit apod.	66	44	60 %	40 %	4,45	7,78
13	Vysvětlit a nastavit rozpočet nákladů na dítě (obědy, autobusové jízdné, školní pomůcky atd.)	85	25	77 %	23 %	4,54	8,21
14	Vysvětlit pojem " žena/muž v domácnosti " a jaké povinnosti to obnáší (např. sdílení, dávání, poctivost).	75	35	68 %	32 %	4,63	7,61
15	Vysvětlit dětem, jak fungují banky (např. jít společně do banky, přečíst si letáky, uložit peníze, založit účet atd.)	85	25	77 %	23 %	4,81	12,77
16	Vysvětlit dětem pojem investice, úspory v bance, ukázat jim např. bankovní výpisy, certifikáty	66	44	60 %	40 %	4,59	13,37
17	Povzbuzovat děti, aby měli dlouhodobé spořicí cíle.	93	17	85 %	15 %	4,84	10,46
18	Ukázat dětem rodinné účty (za potraviny, nájemné, energie, pojištění atd.) a plně jim je vysvětlit.	61	49	55 %	45 %	4,72	12,06
19	Vysvětlit dětem model charitativních darů a podporovat své děti, aby činily totéž.	74	36	67 %	33 %	4,08	11,26
20	Stanovit pravidla pro to, co se stane s darovanými penězi od ostatních k Vánocům, narozeninám atd.	45	65	41 %	59 %	4,67	8,32
21	Vysvětlit dětem pojmy, jako je spropitné, mýtné známky, finanční ocenění apod.	93	17	85 %	15 %	4,32	11,49
22	Vysvětlit dětem práva spotřebitelů, spotřeb. testy a jak fungují.	48	62	44 %	56 %	4,37	13,29

Doporučení		Souhlas		Počet %		Důležitost	Věk
		ANO	NE	ANO	NE		
23	Sledovat společně televizní reklamy a analyzovat je z hlediska motivu, hodnoty výrobku a způsobu reklamy.	38	72	35 %	65 %	4,10	9,39
24	Vysvětlit dětem pojem daně (daně z příjmu, DPH). Zdanit vašim dětem kapesné (řekněme 10%), získat tak rodinné daně, kam celá rodina přispívá a také rozhoduje, jak peníze utratí.	36	74	33 %	67 %	4,61	12,91
25	Stanovit pravidla (s vysvětlením) pro výpůjčky, půjčky a obchodování uvnitř i vně rodiny.	60	50	55 %	45 %	4,58	11,76
26	Vysvětlit dětem používání ústních a písemných smluv týkajících se peněz (např. úvěrové smlouvy).	58	52	53 %	47 %	4,87	13,63
27	Stanovit pravidla či zásady týkající se nálezů peněz na ulici spletení se ve vrácení peněz nazpět při nákupu (v náš prospěch či neprospěch), krádeží v obchodech apod.	96	14	87 %	13 %	5,15	8,40
28	Vzdělávat děti v používání debetních a kreditních karet.	81	29	74 %	26 %	5,05	13,98
29	Podporovat osobní a internetové bankovníctví a diskutovat o tom s dětmi.	73	37	66 %	34 %	4,86	14,23
30	Posílat dětem kapesné na jejich účet v bance, inkasem nebo trvalým příkazem a vysvětlit jim to	67	43	61 %	39 %	4,75	13,96
31	Vést dítě, aby bylo osobně zodpovědné za své vlastní účty – zejména za oblečení, mobilní telefony, internet apod.	88	22	80 %	20 %	5,23	12,82
32	Pokud dětem půjčíte peníze, stanovit si a dodržet rozumné podmínky splácení (období, úroky).	56	54	51 %	49 %	4,89	12,73

Doporučení		Souhlas		Počet %		Důležitost	Věk
		ANO	NE	ANO	NE		
33	Stanovit dětem poplatek za radu, jak nejlépe naložit se svým příjmem z brigády či zaměstnání na částečný úvazek	8	102	7 %	93 %	5,12	12,37
34	Diskutovat s dětmi, jak chytrě spořit, kde je pravděpodobné, že se nacházejí nejlepší podmínky pro spoření.	81	29	74 %	26 %	4,49	14,85
35	Podporovat u dětí sestavování pravidelného, rozumného, promyšleného rozpočtu.	74	36	67 %	33 %	4,67	13,52
36	Vysvětlit dětem, co je to akciový trh a společně zkusit s nastavenou finanční částkou sestavit portfolio (tj. soubor akcií v majetku investora sestavený tak, aby maximalizoval zisk a minimalizoval ztráty).	21	89	19 %	81 %	4,57	14,71
37	Ukázat a vysvětlit dětem rodinné pojištění, schémata a platby.	52	58	47 %	53 %	4,40	15,05
38	Vysvětlit dětem pojem závět' a podrobně i možné finanční dopady.	65	45	59 %	41 %	4,67	15,18
39	Diskutovat s dětmi otevřeně o vašich příjmech a upřímně jim svěřit, jak je utrácíte.	57	53	52 %	48 %	4,45	13,42
40	Podporovat u dětí inteligentní konzumní chování: naučit uschovat účtenky, znát práva nakupujícího spotřebitele, vědět, jak vrátit zboží, jak jej reklamovat, číst etikety na zboží apod.	98	12	89 %	11 %	4,95	12,88
41	Diskutovat s dětmi o podnikání a příležitostech, jak doplnit rodinný příjem.	74	36	67 %	33 %	4,43	14,40
42	Povzbuzovat děti k práci na brigádách, na částečný úvazek (např. o prázdninách nebo dnech školního volna).	102	8	93 %	7 %	5,00	14,57

Doporučení		Souhlas		Počet %		Důležitost	Věk
		ANO	NE	ANO	NE		
43	Zeptat se dětí na jejich rozpočtové plány a rozhodování, co budou dělat se svými penězi	88	22	80 %	20 %	4,75	12,54

Tabulka 18 Výsledky dotazníku Peníze a vaše děti

Výsledky dotazníku Peníze a vaše děti jsou následující a zobrazují četnost odpovědí současných i budoucích rodičů jako celku. Čísla uvedená v [ ] uvádějí tvrzení, kterého se dané výroky týkají. Výsledky jsou komentovány sestupně dle tvrzení, kterým rodiče a budoucí rodiče přiřadili nejvyšší význam.

Všichni respondenti (100%) se shodují a přiřadují vysokou důležitost tvrzení č. 3, že je důležité, aby děti dokázaly rozeznat rozdíl mezi potřebou a přáním průměrně ve věku okolo 6 let. Téměř všichni rodiče i budoucí rodiče (99%), považují za důležité, aby jejich dítě mělo od útlého věku (průměrně v 5 letech) spořicí nástroj – pokladničku [1]. Stejný počet rodičů a budoucích rodičů (99%) považuje za vhodné, aby se jejich děti naučily rozeznávat mince a uměli spočítat drobné v obchodě průměrně ve věku okolo 7 let [4]. V 93% se rodiče a budoucí rodiče shodují a považují za důležité povzbuzovat děti k práci na brigádách [42]. Jako vhodný věk uvádí 15 let, což koresponduje s ukončením povinné školní docházky. Za důležité považuje 89% rodičů a budoucích rodičů, aby si jejich děti hrály se skutečnými či falešnými penězi a odhadovali hodnotu věcí, průměrně v 6 letech. [2]. Téměř 87% respondentů se shoduje a považuje za vhodné vysvětlit a stanovit dětem pravidla či zásady týkající se nálezů peněz na ulici a spletení se vrácení peněz nazpět při nákupu v náš prospěch či neprospěch ve věku okolo 8 let [27]. Za důležité považuje 85% rodičů a budoucích rodičů povzbuzovat děti, aby měly dlouhodobé spořicí cíle a také vysvětlit dětem pojmy jako je spropitné, mýtné známky či finanční ocenění [17;21]. Rodiče a budoucí rodiče se shodují na věk okolo 11 let. Téměř 80% rodičů a budoucích rodičů se snaží vést své dítě k samostatnosti a umění být zodpovědné například za účty za telefon či oblečení a ptá se dětí na jejich rozpočtové plány do budoucna ve věku okolo 13 let [31]. V 77% se respondenti shodují, že je adekvátní vysvětlit dětem jak fungují banky a případně založit účet ve věku okolo 13 let [15]. Též v 77% považují rodiče a budoucí rodiče za důležité vysvětlit dětem rodinný rozpočet nastavit rozpočet nákladů na dítě ve věku okolo 8 let [13]. V 74 % se rodiče a budoucí rodiče shodli, že by děti mohli používat debetní či kreditní kartu ve

věku okolo 14 let, což koresponduje s názory o vysvětlení dětem problematiky bank a založení prvního účtu. [15;28]. Taktéž to navazuje na tvrzení na kterém se shodlo 74% rodičů a budoucích rodičů a to, že je dobré diskutovat s dětmi jak chytře spořit a hledat pro to nejlepší podmínky ve věku okolo 15 let [34]. Více než polovina (67%) rodičů a budoucích rodičů považuje za dobré diskutovat s dětmi o podnikání a o doplnění rodinného rozpočtu a sestavování vlastního rozpočtu ve věku okolo 15 let a zároveň podporovat osobní a internetové bankovníctví [29;41]. V 66% se rodiče a budoucí rodiče shodují na diskusi s dětmi o hodnotě a volbě různých věcí při nákupu a sledování peněžních transakcí ve věku okolo 7-8 let [11]. V 65% se rodiče a budoucí rodiče shodli, že udělování kapesného je odměnou za určité chování či práci (například úklid či zahradničení) s cílem, aby se dítě stalo zodpovědným za svou práci a pracovní návyky ve věku okolo 7 let [6]. Celkem 55 % rodičů a budoucích rodičů se shoduje na vysvětlení a ukázání dětem rodinných účtů (nájem, potraviny, energie, pojistné) a zároveň považuje za vhodné stanovit pravidla pro půjčky, výpůjčky a obchodování uvnitř a vně rodiny ve věku 12 let [18;25]. Zároveň pokud půjčí respondenti dětem peníze, považují za vhodné stanovit si a dodržet rozumné podmínky splácení [32]. Téměř polovina rodičů a budoucích rodičů (52%) považuje za vhodné diskutovat s dětmi okolo 13 let otevřeně o svých příjmech a upřímně jim svěřit, jak je utrácí [39]. Necelá polovina rodičů a budoucích rodičů (47%) považuje za důležité ukázat a vysvětlit dětem ve věku 15 let rodinné pojištění, schémata a platby [37]. Téměř 41 % rodičů a budoucích rodičů se domnívá, že by měli stanovit pravidla pro to, co se stane s darovanými penězi od ostatních (narozeniny, Vánoce) [20]. Pouze 35% rodičů a budoucích rodičů se domnívá, že je dobré sledovat společně s dětmi televizní reklamy a analyzovat je [23]. Téměř 33% respondentů se domnívá, že by měli vysvětlit dětem pojem daně a zdanit dětem jejich kapesné a získat tím společné peníze do rodinného rozpočtu, které by utratila rodina společně [24]. Pouze 13% rodičů a budoucích rodičů doporučuje začít s kapesným již ve věku 3-4 let [5]. Jen 7% rodičů a budoucích rodičů by dětem stanovilo poplatek za radu, jak nejlépe naložit se svým příjmem z brigády [33] a pouhá 4% rodičů a budoucích rodičů považují za vhodné dětem vysvětlovat, proč nemohou mít některé věci, o které žádají, například pro nedostatek peněz či proto, že věc je příliš drahá [7].

7.2 Výsledky dotazníku Peníze a volný čas

Otázka č. 1

Kolik peněz měsíčně jste ochotni investovat do trávení volného času celé rodiny? (např. výlety, sport)?

Peníze	Počet respondentů	Počet %
Do 500 Kč	1	3 %
500 – 1 000 Kč	3	8 %
1 000 – 3 000 Kč	21	56 %
3 000 – 5 000 Kč	9	25 %
Nad 5 000 Kč	3	8 %

Tabulka 19 Investice do volného času (n=38)

Z tabulky č. 19 vyplývá, že nejvíce respondentů (56%) je ochotno měsíčně investovat do trávení volného času celé rodiny v rozmezí 1 000 – 3 000,- Kč.

Otázka č. 2

Navštěvuje vaše dítě (vaše děti) zájmový kroužek?

	ANO	NE
Počet respondentů	30	8
Procentuální zastoupení	79%	12%

Tabulka 20 Návštěva zájmových kroužků (n=38)

Na tuto otázku 79 % rodičů odpovědělo, že jejich dítě navštěvuje zájmový kroužek, 12 % rodičů či budoucích rodičů odpovědělo, že jejich dítě kroužek nenavštěvuje.

Otázka č. 3

Pokud ano, kolik kroužků týdně vaše dítě má?

	1-2 kroužky	2-3 kroužky	3-4 kroužky	5 a více kroužků
Počet respondentů	23	6	0	1
Procentuální zastoupení	77 %	20%	0%	3%

Tabulka 21 Množství zájmových kroužků (n=30)

Na tuto otázku rodiče nejčastěji (77%) odpověděli, že jejich dítě navštěvuje 1 – 2 zájmové kroužky týdně.

Otázka č. 4

Jaký typ kroužků vaše dítě (vaše děti) navštěvují?

Typ kroužku	Počet dětí (n=55)	Procentuální zastoupení
Sportovní	20	36%
Výtvarný	7	13%
Hudební	7	13%
Technický	1	2%
Přírodovědný	0	0%
Jazykový	9	16%
Náboženství	9	16%
Jiný	2	4%

Tabulka 22 Typy zájmových kroužků (n=55)

Na otázku č. 4 rodiče nejčastěji (36%) odpověděli, že jejich děti navštěvují sportovní kroužek. Jako další nejčastěji navštěvované zájmové kroužky následovaly kroužky jazykové, náboženství, výtvarný a hudební. Nikdo z dětí nenavštěvoval přírodovědný kroužek. Ze zájmových kroužků, který nebyl v nabídce jsme se dozvěděli, že 2 děti navštěvují hasičský

kroužek. Odpovědi na tuto otázku mohou být zkresleny počtem respondentů a danou lokalitou, kde většina dětí v oblasti, kde byl rozdán tento dotazník navštěvuje zájmový kroužek Atletika, který se v současné době v této lokalitě jeví jako velmi populární.

Otázka č. 5

Kolikrát týdně vaše dítě kroužky navštěvuje?

	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
1 X týdně	9	30%
2 X týdně	13	43%
3 X týdně	6	20%
4 X týdně	0	0%
5 a více X týdně	2	7%

Tabulka 23 Četnost navštěvování zájmových kroužků (n= 30)

Nejčastější odpověď na tuto otázku ve 43 % byla, že děti navštěvují zájmový kroužek nejčastěji 2X týdně. Druhou nejčastější odpovědí ve 30% bylo, že děti navštěvují kroužek 1X týdně. Téměř 20% dětí navštěvuje zájmové kroužky 3X týdně a 7% dětí navštěvuje zájmové kroužky 5 a vícekrát týdně.

Otázka č. 6

Kolik peněz (pololetně za 1 dítě) jste ochotni investovat do zájmových kroužků?

	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Do 500 Kč	1	3%
500 – 1 000 Kč	2	6%
1 000 – 3 000 Kč	18	56%
3 000 - 5 000 Kč	10	32%
Nad 5 000 Kč	1	3%

Tabulka 24 Investice do zájmových kroužků (n=32)

Více než polovina rodičů a budoucích rodičů odpověděli, že jsou ochotni pololetně platit maximálně 3 000,- Kč za zájmové kroužky pro jedno dítě. Jako druhou nejčastější odpověď však uvedlo 32 % rodičů a budoucích rodičů, že jsou ochotni pololetně investovat za zájmové kroužky v rozmezí 3 000 - 5 000,- Kč.

Otázka č. 7

Seřad'te následující kritéria, podle kterých byste se rozhodoval/a při výběru zájmového kroužku pro Vaše dítě od nejdůležitějšího po nejméně důležité (Do volného místa před daným kritériem napište číslo od 1 do 5, kdy 1 znamená nejdůležitější kritérium a 5 nejméně důležité kritérium)

..... Finance (cena kroužku)

..... Vzdálenost kroužku od místa bydliště

..... Zájem dítěte o kroužek

..... Rozvoj dítěte

..... Popularita kroužku v okolí

Kritérium	1. místo	2. místo	3. místo	4. místo	5. místo
Finance	2	3	20	5	6
Vzdálenost od místa bydliště	0	1	9	22	4
Zájem dítěte o kroužek	29	7	0	0	0
Rozvoj dítěte	5	24	6	1	0
Popularita kroužku v okolí	0	1	1	8	26

Tabulka 25 Kritéria pro výběr zájmového kroužku (n=36)

Na tuto otázku odpověděli rodiče a budoucí rodiče následujícím způsobem. Jako nejdůležitější kritérium označili rodiče a budoucí rodiče:

1. zájem dítěte o kroužek
2. rozvoj dítěte
3. finanční náročnost kroužku
4. vzdálenost kroužku od místa bydliště
5. popularitu kroužku v okolí.

7.3 Vyhodnocení výzkumných otázek

Výzkumná otázka č.1: *V jakém věku a jakou formou by měly děti začít šetřit?*

Téměř 99 % rodičů a budoucích rodičů považuje za velmi důležité (hodnota 5,10 ze stupnice 1 – 6, kdy 1= nejméně důležité, 6= velmi důležité), aby byl dětem poskytnut nástroj k šetření peněz, například pokladnička. (tvrzení č. 1 dotazníku Peníze a vaše děti) průměrně ve věku 5 let. Z našeho výzkumu též vyplynulo, že 85% rodičů se snaží povzbuzovat děti, aby měly dlouhodobé spořicí cíle (tvrzení č. 17 dotazníku Peníze a vaše děti), ovšem až po 10. roku věku dítěte.

Výzkumná otázka č. 2: *V jakém věku je dle rodičů a budoucích rodičů nejvhodnější začít s pravidelným kapesným?*

Dotazníkové šetření ukázalo, že rodiče a budoucí rodiče považují za vhodné začít s pravidelným kapesným průměrně ve věku 7,43 let dítěte, tudíž až po započetí povinné školní docházky (tvrzení č. 6 dotazníku Peníze a vaše děti). Téměř 96% rodičů a budoucích rodičů nesouhlasí, aby dětem bylo vypláceno kapesné dříve, již ve věku 3-4 let (tvrzení č. 5 dotazníku Peníze a vaše děti).

Výzkumná otázka č. 3: *Jaké kritérium je dle rodičů a budoucích rodičů při výběru zájmového kroužku pro děti nejdůležitější?*

Jako nejdůležitější kritérium při výběru zájmového kroužku považují rodiče či budoucí rodiče **zájem dítěte** o daný kroužek (Otázka č. 7 dotazníku Peníze a volný čas).

Výzkumná otázka č. 4: *Jsou rodiče a budoucí rodiče ochotni investovat pololetně za zájmové kroužky více než 3 000 Kč za jedno dítě?*

Více než 3 000 Kč pololetně je ochotno za zájmové kroužky pro jedno dítě investovat pouze 32% rodičů a budoucích rodičů. Více než polovina rodičů (56%) je však ochotno pololetně investovat za zájmové kroužky pro jedno dítě v rozmezí 1 000 – 3 000 Kč.

8 DISKUSE

Na základě analýzy a interpretace dat z výzkumného šetření provedeného dotazníkem Peníze a vaše děti a Peníze s volný čas jsme získali odpovědi na stanovené výzkumné otázky i na otázky s tématem související. V našem výzkumu jsme se inspirovali dřívějšími pracemi Furnhama (2001) a použili část nestandardizovaného dotazníku Teaching Children about Money Questionnaire stejně jako Furnham (2001). I přes rozdílnou strukturu výzkumného souboru, nižší počet respondentů a jiné kulturní zázemí rodičů a budoucích rodičů, které může zkreslovat dané výsledky uvádíme pár srovnání.

Ve výzkumné otázce č. 1 jsme se ptali rodičů a budoucích rodičů *V jakém věku a jakou formou by měly děti začít šetřit?*

Ukázalo se, že 99 % rodičů a budoucích rodičů považuje za velmi důležité, aby jejich děti měly dlouhodobé spořicí cíle a aby měly spořicí nástroj. Naši respondenti uvedli jako nevhodnější spořicí nástroj nejprve kasičku v průměru ve věku okolo 5 let a v pozdějším věku, v průměru okolo 13 let zavedení bankovního účtu. Oproti tomu ve výzkumu provedeném Furnhamem (2001) v Británii vyšlo najevo, že rodiče jsou zastánci spoření dětí na bankovní účet hned od začátku režimu udělování pravidelného kapesného. Jako počátek spořicí návyků považují rodiče zavedení pravidelného kapesného. Kapesné by mělo mít lineární spojitost mezi věkem dítěte a výší udělované částky.

Výzkumná otázka č. 2 zjišťovala, *v jakém věku je dle rodičů a budoucích rodičů nejvhodnější začít s pravidelným kapesným?*

Dotazníkové šetření ukázalo, že rodiče a budoucí rodiče považují za vhodné začít s pravidelným kapesným průměrně ve věku 7,43 let dítěte, tudíž až po započítání povinné školní docházky. Tento výsledek se shoduje i s názory psychologek Berti a Bombi, (in Laniado, Nessia, 2002), které uvádějí vhodný věk pro počátek pravidelného kapesného 7-9 let věku dítěte. Oproti tomu ve výzkumu provedeném Furnhamem (2001) v Británii rodiče uvedli, že s kapesným by se mělo začít kolem 6. roku, konkrétně v 6,65 letech. Ve výzkumu Furnham a Kickaldy (2001) se rodiče shodli, že pravidelné kapesné by mělo být vypláceno dětem starším 5 let. V našem výzkumu téměř 96% rodičů a budoucích rodičů nesouhlasí, aby dětem bylo vypláceno kapesné dříve, již ve věku 3-4 let.

U **výzkumné otázky č. 3** nás zajímalo, *jaké kritérium je dle rodičů a budoucích rodičů při výběru zájmového kroužku pro děti nejdůležitější?*

Horychová (2013) ve své bakalářské práci *Vliv rodiny na trávení volného času dětí* sledovala žebříček hodnot, dle kterých se rodiče rozhodují pro výběr zájmového kroužku pro dítě, stejně jako jsme se v našem výzkumu ptali i my. Horychové (2013) vyšlo, že kritéria pro výběr zájmového kroužku vypadají následovně:

1. zájem dítěte o kroužek.
2. rozvoj schopností dítěte.
3. vzdálenost místa kroužku od bydliště.
4. finance.
5. popularita kroužku v okolí.

V našem výzkumu byly na stejnou otázku odpovědi následující:

1. zájem dítěte o kroužek.
2. rozvoj dítěte.
3. finanční náročnost kroužku.
4. vzdálenost kroužku od místa bydliště.
5. popularita kroužku v okolí.

Dle našich výsledků i výsledků Horychové (2013) je pro rodiče nejdůležitější, zda má jejich dítě o činnost v kroužku zájem. Druhým nejdůležitějším aspektem, kde se výzkumy shodují je to, zda kroužek nějakým způsobem podporuje rozvoj schopností dítěte. V čem se náš výzkum od Horychové (2013) mírně liší je otázka finanční náročnosti kroužku a vzdálenosti místa kroužku od bydliště. Co však respondenti v obou výzkumech uvádějí za nejméně důležité kritérium při výběru zájmového kroužku je popularita kroužku v okolí.

U této otázky je zajímavé, jakou důležitost přiřkládají rodiče kritériu **finance**. Výsledky obou výzkumů ukázaly, že pro rodiče nejsou finance vložené do zájmových kroužků to nejdůležitější a za mnohem důležitější považují, aby se dětem v zájmové kroužku líbilo a aby byl podporován jejich rozvoj. Otázka finanční náročnosti se v našem výzkumu ukázala až jako třetí důležité kritérium, u Horychové (2013) dokonce jako čtvrté důležité kritérium. Z odborné praxe i svého okolí si troufám tvrdit, že dnešní rodiče mají v oblibě organizovaný volný čas jejich dětí, rádi vědí, kde se právě jejich dítě nachází a jakým činností se věnuje. Zde vzniká prostor

pro velkou oblibu volnočasových zařízení, do kterých rodiče vkládají důvěru a posílají tam své děti nebo si zajišťují soukromé hlídání. Na jednu stranu se dá říci, že řada činností je mnohem kvalitnější a dostupnější, rodiče i děti mají velký výběr aktivit, kterým se mohou věnovat, avšak na druhou stranu je třeba tyto aktivity ufinancovat. Další negativum shledávám v tom, že se u dětí vytrácí volná hra venku. Děti tráví dopoledne ve škole, odpoledne v zájmových kroužcích, domů se vrací k večeru, je třeba dělat domácí úkoly či pomáhat v domácnosti a na volné hraní dle vlastního uvážení dětí nezbyvá příliš času. I trávení volného času o víkendu je většinou v roli rodičů. Tento problém může být způsoben právě vysokou péčí dnešních rodičů o své ratolesti, kdy chtějí mít o svých dětech přehled a mají o ně příliš velký strach.

Ve čtvrté výzkumné otázce jsme se ptali, zda jsou rodiče a budoucí rodiče ochotni investovat pololetně za zájmové kroužky více než 3 000 Kč za jedno dítě?

V našem výzkumu vyšlo, že více než 3 000 Kč pololetně je ochotno za zájmové kroužky pro jedno dítě investovat pouze 32% rodičů a budoucích rodičů. Více než polovina rodičů (56%) je však ochotno pololetně investovat za zájmové kroužky pro jedno dítě v rozmezí 1 000 – 3 000 Kč, což není úplně nízká částka. V našem výzkumu jsme se též ptali, kolik peněz věnují rodiče a budoucí rodiče měsíčně do volnočasových aktivit celé rodiny. Vyšlo najevo, že rodiče a budoucí rodiče jsou ochotni investovat do volnočasových aktivit v rodině měsíčně nejčastěji (56%) v rozmezí 1 000 - 3 000 Kč. Oproti tomu v závěrech Kuchařové (2017) hradili rodiče za volnočasové aktivity v průměru 250 – 500 Kč měsíčně. V rodinách se dvěma a více dětmi se jednalo o částku vyšší, a to 500 – 1000 Kč měsíčně. V tomto zjištění se náš výzkum a výzkum Kuchařové (2013) liší. Vzhledem ke struktuře a rozdílnému počtu respondentů však mohou být výsledky zkresleny. Zajímavé zjištění Kuchařové též bylo, že téměř 22% rodin si nemůže z důvodu finanční nákladnosti dovolit o prázdninách letní tábor pro děti. Toto zjištění nás velmi zaujalo, avšak nemůžeme jej srovnat s naším výzkumem, který nebyl zaměřen na tuto problematiku.

ZÁVĚR

Život a výchovu dnešních dětí, mládeže a mladých dospělých ovlivňuje mnoho faktorů. Výchova pochází z různých prostředí a ovlivňuje nás téměř celý život, zejména ta ekonomická. Ve většině případů nejprve od rodičů, poté ze školy, mimoškolních aktivit, od partnera a dětí, z pracovního prostředí, médií atd. Významným faktorem, který nás však také formuje a svým způsobem vychovává je to, jak trávíme volný čas.

Cílem práce bylo analyzovat a vyhodnotit názory, postoje či zkušenosti týkající se peněz a ekonomického chování v kategorii současných i budoucích rodičů. Zajímalo nás, jakou důležitost rodiče a budoucí rodiče přikládají určitému ekonomickému chování, zda souhlasí či nesouhlasí s určitými doporučeními a pro jaký věk dětí si myslí, že jsou daná doporučení adekvátní. Dále nás zajímalo, kolik peněz jsou ochotni rodiče a budoucí rodiče investovat do volnočasových aktivit a zájmového vzdělávání svých dětí a jaká kritéria považují za nejdůležitější při výběru zájmového kroužku.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a výzkumnou. První kapitola teoretické části je věnována oblasti socializace. Vysvětlili jsme si pojem socializace obecně, objasnili jsme faktory, které se socializací souvisejí a dále jsme se věnovali ekonomické socializaci.

Druhá kapitola nese název rodina a volný čas jako faktor ekonomické socializace. V této kapitole jsme si objasnili pojem rodina a její role, dále jsme se věnovali ekonomické stránce rodiny, jejímu hospodaření, rodinnému rozpočtu a specifickým výdajům. Jelikož trávení volného času je také faktorem, který ovlivňuje ekonomickou socializaci dětí, byla tato problematika zařazena k této kapitole. Objasnili jsme si, co to vlastně volný čas znamená a jaké má funkce.

Třetí kapitola se zabývá dětmi ve světě financí. Věnovali jsme se představám dětí o penězích, o tom, jak s dětmi o penězích mluvit a jaká forma aktivity nám k tomu může dopomoci. Nedílnou součástí této kapitoly je problematika kapesného a dětí ve světě práce.

Poslední, čtvrtá kapitola se věnuje problematice peněz a finanční gramotnosti. Zaměřili jsme se na historický vývoj peněz, jejich právní úpravu a funkci. Za důležité podkapitoly jsme zvolili finanční gramotnost a finanční plánování.

Ve výzkumné části práce je popsán cíl práce a výzkumné otázky, na které jsme odpověděli na základě dvou typů dotazníků. Dále je ve výzkumné části práce popsán typ výzkumu,

použité metody, etické normy a pravidla výzkumu. Je zde podrobně popsán a znázorněn výzkumný soubor a interpretace výsledků jednotlivých dotazníků.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

Knihy:

BERTL, Ivan. *Kapitoly o finanční gramotnosti*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-622-7.

BOCAN, Miroslav a Tomáš MACHALÍK, 2012. Příspěvek k hodnotám dnešních dětí. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, 9(2), ISSN 1214-813X.

ČECH, Tomáš. Efektivní využívání volného času jako součást životního stylu dětí v postmoderní společnosti. *Pedagogická orientace*, 2002. č. 2, ISSN 1211-4669.

DOUBKOVÁ, Anna a Karel TOMEK. *Finanční gramotnost pro každého*. Stařeč: Infra, 2016. ISBN 978-80-86666-64-8.

FAIGENBAUM, Gustavo. Children's Economic Experience, *Exchange, reciprocity and Value*. LibrosEnRed. 2005. ISBN 1-59754-028-5

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 2. Přeložil Petr BAKALÁŘ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-815-9.

FRIEDMAN, Milton. *Za vším hledej peníze*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-480-0. Ježek, T. (2002). *Peníze a trh*. Praha: Portál

GILLERNOVÁ, Ilona, KREJČOVÁ, Lenka, et al. Sociální dovednosti ve škole. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3472-9

GRECMANOVÁ, Helena, Drahomíra HOLOUŠOVÁ a Eva URBANOVSKÁ. *Obecná pedagogika*. Olomouc: Hanex, 1999. Edukace. ISBN 80-85783-20-7.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3., aktualiz., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1593-3. Riegel, K. (2007). *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada Publishing

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

KNOTOVÁ, Dana, 2011. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido. 101 s. ISBN 978-80-7315-223-9.

LANIADO, Nessia, 2002. *Děti a peníze*. Vyd. 1. Praha: Portál. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 8071786713.

MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-X.

NAKONEČNÝ, Milan. *Úvod do psychologie*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0.

NOVESKÝ, Ivan, BALABÁN, Zdeněk, ed. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, 2009. ISBN 978-80-254-4207-4.

PAPOUŠKOVÁ, Zdenka a Kristýna ŘEZNÍČKOVÁ. *Peníze v právu a ekonomice*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s. ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-87382-70-7.

PÁVKOVÁ, Jiřina, Bedřich HÁJEK, Břetislav HOFBAUER, Vlasta HRDLIČKOVÁ a Anna PAVLÍKOVÁ, 2002. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3. Praha: Portál. 231 s. ISBN 8071787116.

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

POLOUČEK, Stanislav. *Peníze, banky, finanční trhy*. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-152-9.

PROŠKOVÁ, Denisa. *Aby vám peníze dobře sloužily: ...a nikam neuletěly*. Praha: Romax - Roman Minařík, 2015. ISBN 978-80-905771-1-4.

PROŠKOVÁ, Denisa. *Kde rostou peníze?: první čtení o financích*. Praha: Romax, 2014. ISBN 978-80-905771-0-7.

PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří, WALTEROVÁ, Eliška. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8

RIEGEL, Karel. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1185-0.

RIEGEROVÁ, Jarmila, Miroslava PŘIDALOVÁ a Marie ULBRICHOVÁ. *Aplikace fyzické antropologie v tělesné výchově a sportu: (příručka funkční antropologie)*. 3. vyd. Olomouc: Hanex, 2006, 262 s. ISBN 80-85783-52-5.

SAMUELSON, Paul Anthony a William D. NORDHAUS. *Ekonomie*. Přeložil Michal MEJSTŘÍK, ilustroval Martina PROCHÁZKOVÁ, ilustroval Blanka DVOŘÁKOVÁ. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4

SIMMEL, Georg. *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. KLAS. ISBN 80-85850-50-8.

SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. Praha: Grada, 2011. Osobní a rodinné finance. ISBN 978-80-247-3813-0.

VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana, et al. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VETEŠKA, Jaroslav. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1026-9.

WATERHOUSE, PRICE. *Základy bankovníctví*. Přeložil Joseph Franciscus VEDLICH, přeložil Vlastislav NAVRÁTIL. Praha: Management Press, 1996. ISBN 80-85943-02-6.

Ostatní zdroje:

BITCOIN PROJECT 2009-2019, [online]. 2019, [cit. 2019-06-06]. Dostupné z <https://bitcoin.org/en/>

ČESKÁ SPOŘITELNA, *Kapesné: Kolik je moc? Kolik je málo?*, [online]. 2019, [cit. 2019-05-25]. Dostupné z <https://www.csas.cz/cs/blog/clanky/kapesne-kolik-je-moc-kolik-je-malo>

ČESKÁ SPOŘITELNA, *projekt Abeceda peněz*, 2019, [cit. 2019-05-31]. Dostupné z <https://www.csas.cz/cs/page/abecedapenez>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Vydání a spotřeba domácností, statistiky rodinných účtů -2016* [online]. 2017, Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/vydani-a-spotreba-domacnosti-statistiky-rodinnych-uctu-2016>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2019, [cit. 2019-06-06]. Dostupné z <https://www.penizenauteku.cz/>

HEUREKA, *Dostihy a sázky*, 2019, [cit. 2019-06-03]. Dostupné z <https://stolni-hry.heureka.cz/dino-dostihy-a-sazky-original/specifikace/#section>

HORYCHOVÁ, Iva. *Vliv rodiny na trávení volného času dětí*, Olomouc, 2013, bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci, vedoucí práce: Mgr. Pavla Vyhnálková, Ph.D.

HUGHES, Z. *Children's Leisure Activities*. [on-line] EVERYDAYLIF.GLOBALPOST.COM [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <http://everydaylife.globalpost.com/childrens-leisure-activities-5039.html>

KAŠTOVSKÝ, Petr. *Jak naučit děti, že peníze nerostou na stromech? Finanční gramotnost pro děti jednoduše*. [online]. 2019, [cit. 2019-05-25]. Dostupné z <https://jakhospodaritspenezi.cz/deti-penize-nerostou-na-stromech-aneb-financni-gramotnost-pro-deti/>

KATES SMITH, ANNE. *Preserve the Family Money. Kiplinger's Personal Finance* [online]. 2015, **69**(11), 34-37 [cit. 2018-05-20]. ISSN 15289729.

KAWAGA- SINGER, M., CHUNG, R. *A Paradigm for Culturally Based Care for Minor Population. Journal of Community Psychology*, 1994, vol 22, no.2, s. 192-208. ISSN 0090-4392.

KUCHAŘOVÁ, V. a kol., *Zpráva o rodině (Report on family)*. 2017, Praha: VUPSV, v.v.i. Dostupné z https://www.mpsv.cz/files/clanky/31577/Zprava_o_rodine.pdf

MINISTERSTVO FINANCÍ, 2019, [cit. 2019-06-06]. Dostupné z <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2010/2010-05-10-tiskova-zprava-5343-5343>

MINISTERSTVO FINANCÍ, *Definice finanční gramotnosti* [online]. 2017, [cit. 2019-05-27]. Dostupné z <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#definice>

MINISTERSTVO FINANCÍ, *Proč se finančně vzdělávat?* [online]. 2017, [cit. 2019-05-25]. Dostupné z <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, *Národní strategie finančního vzdělávání*, [online]. 2010, [cit. 2019-05-29]. Dostupné z

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2010>

MRAKY HRACEK, *Obchod*, 2019. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z https://www.mrakyhracek.cz/albi-kvido-obchod-p83857?hparam=z&utm_term=ALBI3681&utm_source=seznam&utm_medium=cpc&utm_campaign=%5bPLA%5d+Mrakyhracek.cz+-+n%c3%a1kupy&utm_content=Albi+kv%c3%addo+obchod

NEŠPOR Z. a kol., Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., Sociologická encyklopedie [online]. 2017, doplněná (2018), otevřená informační báze. Dostupné z https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavni_strana

PAPP Lauren M., CUMMINGS Mark, GOEKE-MOREY Marcie C., *For Richer, for Poorer: Money as a Topic of Marital Conflict in the Home*, Family relations, Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies, 58, 2009, s. 91- 103.

PIAAC, *Předpoklady úspěchu v práci i v životě* Praha: Dům zhraniční spolupráce, 2013, dostupné z http://www.piaac.cz/attach/PIAAC_publikace_web.pdf

SVĚT HER, *Monopoly*, 2019. [cit. 2019-06-03]. Dostupné z <https://www.svet-her.cz/spolecenske-hry/monopoly>

TD AMERITRADE HOLDING CORPORATION. Parents, Don't Wait to Talk to Your Kids About Money. *Business Wire (English)* [online]. 2013 [cit. 2019-05-20].

Tisková zpráva [online], 2019, 5 [cit. 2019-05-25]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4833/f9/er190214a.pdf

TUČEK, Milan. Na co si lidé půjčili, co v současnosti splácejí a jak snadno – leden 2019:

TUČEK, Milan. Názory občanů na přijatelnost půjček, 2018: tisková zpráva [online]., 7 [cit. 2019-05-25]. Dostupné z https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4528/f9/er180223.pdf

Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce.

SEZNAM ZKRATEK

BTC - bitcoin

ČNB – Česká národní banka

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EU – Evropská unie

MF – Ministerstvo financí

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

NSFV – Národní strategie finančního plánování

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

PP – Product placement

USA – United States of America

VÚPS – Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

ZŠ – Základní škola

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Charakteristika výzkumného souboru (n=110).....	44
Tabulka 2 Rozdělení respondentů dle věku (n=110)	45
Tabulka 3 Rozdělení respondentů dle vzdělání (n=110).....	46
Tabulka 4 Rozdělení respondentů dle rodinného stavu (n = 110).....	47
Tabulka 5 Rozdělení respondentů podle počtu dětí (n = 110)	48
Tabulka 6 Počet členů v domácnosti (n=108).....	49
Tabulka 7 Měsíční příjem domácnosti (průměr na jednoho člena) (n=108).....	50
Tabulka 8 Rozdělení respondentů podle zaměstnání (n =110)	51
Tabulka 9 Rozdělení respondentů podle místa bydliště (n = 109).....	52
Tabulka 10 Rozdělení respondentů dle skutečnosti, zda dostávali jako děti kapesné (n =110)	53
Tabulka 11 Charakteristika výzkumného souboru (n=38).....	54
Tabulka 12 Rozdělení respondentů de věku (n=38).....	54
Tabulka 13 Rozdělení respondentů dle vzdělání (n=38).....	54
Tabulka 14 Rozdělení respondentů dle rodinného stavu (n = 38).....	55
Tabulka 15 Rozdělení respondentů podle počtu dětí (n = 38)	55
Tabulka 16 Počet členů v domácnosti (n=38).....	56
Tabulka 17 Příjem domácnosti (n=38).....	56
Tabulka 18 Výsledky dotazníku Peníze a vaše děti	61
Tabulka 19 Investice do volného času (n=38)	63
Tabulka 20 Návštěva zájmových kroužků (n=38)	63
Tabulka 21 Množství zájmových kroužků (n=30)	64
Tabulka 22 Typy zájmových kroužků (n=55).....	64
Tabulka 23 Četnost navštěvování zájmových kroužků (n= 30).....	65
Tabulka 24 Investice do zájmových kroužků (n=32).....	65
Tabulka 25 Kritéria pro výběr zájmového kroužku (n=36)	66

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Charakteristika výzkumného souboru.....	44
Graf 2 Rozdělení respondentů dle věku	45
Graf 3 Rozdělení respondentů dle vzdělání	46
Graf 4 Rozdělení respondentů dle rodinného stavu	47
Graf 5 Rozdělení respondentů dle počtu dětí	48
Graf 6 Počet členů v domácnosti.....	49
Graf 7 Rozdělení respondentů dle měsíčního příjmu	50
Graf 8 Rozdělení respondentů dle zaměstnání	51
Graf 9 Rozdělení respondentů dle místa bydliště.....	52
Graf 10 Rozdělení respondentů dle skutečnosti, zda dostávali jako děti kapesné	53

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Demografická data

Příloha č. 2 Dotazník Peníze a vaše děti

Příloha č. 3 Dotazník Peníze a volný čas

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Demografická data

Část 0: Vážení rodiče, vážení budoucí rodiče

dovolujeme si vám předložit dotazníky, pomocí nichž chceme zjistit vaše názory, postoje či zkušenosti týkající se finančního odměňování dětí, které může mít vliv na pozdější schopnost hospodařit s penězi. Všechna data budou využita **p o u z e** k zamýšlenému výzkumu a v této souvislosti vám zaručuje naprostou anonymitu.

Děkujeme za pochopení a ochotu vyplnit předložené dotazníky.

Pohlaví: 1 žena 2 muž

Věk: .....let

Dosažené vzdělání:

- 1 základní
- 2 vyučen(a) bez maturity
- 3 vyučen(a) s maturitou
- 4 ukončené středoškolské vzdělání
- 5 ukončené vysokoškolské vzdělání

Rodinný stav:

- 1 ženatý/ vdaná
- 2 svobodný (á)
- 3 v partnerství (ne manželství)
- 4 rozvedený(á)
- 5 vdovec/ vdova

Děti: (pokud máte)

Prosíme, napište pohlaví a věk všech vašich dětí (platné pohlaví zakroužkujte) a uveďte, zda jim poskytujete kapesné a v jaké výši (cca na týden):

1.dítě žena / muž věk: ....., kapesné ANO NE Pokud ANO, kolik? .....

2.dítě žena / muž věk: ....., kapesné ANO NE Pokud ANO, kolik? .....

3.dítě žena / muž věk: ....., kapesné ANO NE Pokud ANO, kolik? .....

4.dítě žena / muž věk: ....., kapesné ANO NE Pokud ANO, kolik? .....

Kolik vás žije v domácnosti? .....

Měsíční čistý příjem vaší domácnosti (průměr na jednoho člena):

- 1 do 5.000,-Kč
- 2 5.001, - 10.000,-Kč
- 3 10.001 – 15.000,-Kč
- 4 15.001 – 20.000,-Kč
- 5 nad 20.000,-Kč

Zaměstnání: Jste zaměstnaný(á)?

- 1 ano (jako zaměstnanec)
- 2 ano, ve vlastní firmě
- 3 v domácnosti
- 4 důchodce
- 5 student - typ (školy) fakulty/katedry : .....
- 6 t.č. jsem nezaměstnaný/á
- 7 jiné

Organizace, ve které jste zaměstnaný/á, je: 1 státní

2 soukromá

Vaše bydliště je: 1 obec (vesnice) do 999 obyvatel

4 město nad 5000 do 20000 obyvatel

2 obec nad 1000 do 2000 obyvatel

5 město nad 20000 do 50000 obyvatel

3 obec nad 2000 do 5000 obyvatel

6 město nad 50000 do 90000 obyvatel

7 město nad 90000

Když jste byl/a dítě, dostával/a jste kapesné? ANO

NE Nepamatuji se

Pokud ANO, kolik? ..... jak často? ..... (např. 1x/měsíc)

Příloha č. 2 Dotazník Peníze a vaše děti

Dotazník č. 1
Peníze a vaše děti

Odborníci naznačují, že je velmi důležité učit děti o penězích a o ekonomickém životě. Zatímco školy hrají v tomto učení jen částečnou roli, odborníci potvrzují, že rodiče jsou těmi nejlepšími pedagogy svých dětí.

Níže uvádíme několik doporučení. Rádi bychom, abyste si každé přečetli následně označili:

1. sloupec: Myslíte si, že je to dobrý nápad: **ANO** nebo **NE**
2. sloupec: Jakou důležitost tomuto tvrzení přisuzujete: **od velmi důležité 6 5 4 3 2 1 po není vůbec důležité**
3. sloupec: V jakém věku dítěte byste dané tvrzení doporučil/a? **Uveďte konkrétní věk**

	Doporučení	Souhlasíte?		Důležitost						Věk
				6- velmi důležité	5	4	3	2	1- není důležité	
1	Poskytnout dětem nástroj, jak šetřit peníze (např. pokladnička).	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
2	Hrát si se skutečnými či falešnými penězi, počítat je, odhadovat hodnotu věcí.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
3	Rozeznat rozdíl mezi potřebou a přáním (např. jídlo X zmrzlina, léky X hračka).	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
4	Naučit se rozeznávat mince a umět spočítat drobné v obchodě.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
5	Začít s kapesným již ve věku 3–4 let.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
6	Kapesné je odměnou za určité chování či práci (např. úklid, zahradničení) s cílem, aby se dítě stalo zodpovědným za svou vlastní práci a pracovní návyky.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
7	Vysvětlovat dětem, proč nemohou mít některé věci, o které žádají. (např. to stojí příliš mnoho, nemáme dostatek peněz)	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
8	Používat mince při řešení matematických úloh.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
9	Pomáhat dětem pravidelně rozdělovat peníze na útratu a na spoření.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
10	Brát děti na nákupy a vysvětlovat jim své nákupní chování.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
11	Diskutovat s dětmi o hodnotě a volbě různých věcí při nákupu v supermarketech.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
12	Nechat děti sledovat vaše peněžní transakce, tj. jak přijímat peníze, jak je spočítat, rozměnit apod.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
13	Vysvětlit a nastavit rozpočet nákladů na dítě (obědy, autobusové jízdné, školní pomůcky atd.)	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
14	Vysvětlit pojem " žena/muž v domácnosti " a jaké povinnosti to obnáší (např. sdílení, dávání, poctivost).	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
15	Vysvětlit dětem, jak fungují banky (např. jít společně do banky, přečíst si letáky, uložit peníze, založit účet atd.)	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
16	Vysvětlit dětem pojem investice, úspory v bance, ukázat jim např. bankovní výpisy, certifikáty	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
17	Povzbuzovat děti, aby měli dlouhodobé spořicí	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	

	Doporučení	Souhlasíte?		Důležitost						Věk
				6- velmi důležité	5	4	3	2	1- není důležité	
	cíle.									
18	Ukázat dětem rodinné účty (za potraviny, nájemné, energie, pojištění atd.) a plně jim je vysvětlit.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
19	Vysvětlit dětem model charitativních darů a podporovat své děti, aby činily totéž.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
20	Stanovit pravidla pro to, co se stane s darovanými penězi od ostatních k Vánocům, narozeninám atd.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
21	Vysvětlit dětem pojmy, jako je spropitné, mýtné známky, finanční ocenění apod.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
22	Vysvětlit dětem práva spotřebitelů, spotřeb. testy a jak fungují.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
23	Sledovat společně televizní reklamy a analyzovat je z hlediska motivu, hodnoty výrobku a způsobu reklamy.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
24	Vysvětlit dětem pojem daně (daně z příjmu, DPH). Zdanit vašim dětem kapesné (řekněme 10%), získat tak rodinné daně, kam celá rodina přispívá a také rozhoduje, jak peníze utratí.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
25	Stanovit pravidla (s vysvětlením) pro výpůjčky, půjčky a obchodování uvnitř i vně rodiny.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
26	Vysvětlit dětem používání ústních a písemných smluv týkajících se peněz (např. úvěrové smlouvy).	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
27	Stanovit pravidla či zásady týkající se nálezu peněz na ulici spletení se ve vrácení peněz nazpět při nákupu (v náš prospěch či neprospěch), krádeží v obchodech apod.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
28	Vzdělávat děti v používání debetních a kreditních karet.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
29	Podporovat osobní a internetové bankovníctví a diskutovat o tom s dětmi.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
30	Posílat dětem kapesné na jejich účet v bance, inkasem nebo trvalým příkazem a vysvětlit jim to	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
31	Vést dítě, aby bylo osobně zodpovědné za své vlastní účty – zejména za oblečení, mobilní telefony, internet apod.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
32	Pokud dětem půjčíte peníze, stanovit si a dodržet rozumné podmínky splácení (období, úroky).	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
33	Stanovit dětem poplatek za radu, jak nejlépe naložit se svým příjmem z brigády či zaměstnání na částečný úvazek	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
34	Diskutovat s dětmi, jak chytře spořit, kde je pravděpodobné, že se nacházejí nejlepší podmínky pro spoření.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
35	Podporovat u dětí sestavování pravidelného, rozumného, promyšleného rozpočtu.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
36	Vysvětlit dětem, co je to akciový trh a společně zkusit s nastavenou finanční částkou sestavit portfolio (tj. soubor akcií v majetku investora sestavený tak, aby maximalizoval zisk a minimalizoval ztráty).	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	

	Doporučení	Souhlasíte?		Důležitost						Věk
				6- velmi důležité	5	4	3	2	1- není důležité	
37	Ukázat a vysvětlit dětem rodinné pojištění, schémata a platby.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
38	Vysvětlit dětem pojem závět' a podrobně i možné finanční dopady.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
39	Diskutovat s dětmi otevřeně o vašich příjmech a upřímně jim svěřit, jak je utrácíte.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
40	Podporovat u dětí inteligentní konzumní chování: naučit uschovat účtenky, znát práva nakupujícího spotřebitele, vědět, jak vrátit zboží, jak jej reklamovat, číst etikety na zboží apod.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
41	Diskutovat s dětmi o podnikání a příležitostech, jak doplnit rodinný příjem.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
42	Povzbuzovat děti k práci na brigádách, na částečný úvazek (např. o prázdninách nebo dnech školního volna).	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	
43	Zeptat se dětí na jejich rozpočtové plány a rozhodování, co budou dělat se svými penězi.	ANO	NE	6	5	4	3	2	1	

Příloha č. 3 Peníze a volný čas

Peníze a volný čas

Vážený rodiče, prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku, který se týká peněz a volného času. Prosím o vyplnění informací, které se týkají vašeho dítěte či vašich dětí. Dotazník je anonymní a slouží k vypracování diplomové práce na téma Ekonomická socializace a trávení volného času dětí.

V otázkách, kde se vyskytuje tabulka, uveďte prosím dané odpovědi pomocí křížku X.

Děkuji za ochotu.

Bc. Tereza Marková
Univerzita Palackého v Olomouci

1. Kolik peněz **měsíčně** jste ochotni investovat do trávení volného času celé rodiny? (např. výlety, sport)

- a) Do 500 Kč
- b) 500 – 1000 Kč
- c) 1000 – 3000 Kč
- d) 3000 – 5000 Kč
- e) Nad 5000 Kč

2. Navštěvuje vaše dítě (vaše děti) zájmový kroužek?

	1. dítě	2. dítě	3. dítě	4. dítě
ANO				
NE				

3. Pokud ano, kolik kroužků týdně vaše 1 dítě má?

	1. dítě	2. dítě	3. dítě	4. dítě
1-2 kroužky				
2-3 kroužky				
3-4 kroužky				
5 a více				

4. Jaký typ kroužků vaše dítě či vaše děti navštěvují (*můžete vybrat více odpovědí*)

	1. dítě	2. dítě	3. dítě	4. dítě
sportovní				
výtvarný (tvořivý)				
hudební				
technický				
přírodovědný				
jazykový				
náboženství				
Jiný (jaký?)				

5. Kolikrát týdně vaše dítě kroužky navštěvuje? *(Je možné, že vaše dítě navštěvuje některý kroužek i vícekrát za týden. Příklad: Dítě navštěvuje 2X týdně taneční kroužek a 1X výtvarný kroužek. Vaše odpověď by tedy byla 3X).*

	1. dítě	2. dítě	3. dítě	4. dítě
1X				
2X				
3X				
4X				
5X				
6 a více X				

6. Kolik peněz (**pololetně za 1 dítě**) jste ochotni investovat do zájmových kroužků:

- a) Do 500 Kč
- b) 500 – 1000 Kč
- c) 1000 – 3000 Kč
- d) 3000 – 5000 Kč
- e) Nad 5000 Kč

7. Seřadte následující kritéria, podle kterých byste se rozhodoval/a při výběru zájmového kroužku pro Vaše dítě od nejdůležitějšího po nejméně důležitý *(Do volného místa před daným kritériem napište číslo od 1 do 5, kdy 1 znamená nejdůležitější kritérium a 5 nejméně důležité kritérium)*

- ..... Finance (cena kroužku)
- ..... Vzdálenost kroužku od místa bydliště
- ..... Zájem dítěte o kroužek
- ..... Rozvoj dítěte
- ..... Popularita kroužku v okolí

8. Vaše dítě si:

- a) mohlo všechny kroužky vybrat samo
- b) kroužky jsme vybrali společně
- c) kroužky si dítě nevybíralo samo

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Tereza Marková
Katedra:	Katedra psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	PhDr. Soňa Lemrová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Ekonomická socializace a trávení volného času dětí
Název v angličtině:	Economic socialization and leisure time of children
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na problematiku ekonomické socializace dětí. Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část vymezuje odbornou terminologii z oblasti socializace, ekonomické socializace, rodiny, peněz, finanční gramotnosti a dětí ve světě financí. Výzkumná část je zaměřena na názory, postoje a zkušenosti současných či budoucích rodičů týkající se dětí a peněz.
Klíčová slova:	Socializace, ekonomická socializace, peníze, děti, finanční gramotnost, kapesné, volný čas
Anotace v angličtině:	The thesis is focused on the issue of economic socialization of children. The thesis is divided into two parts. The theoretical part defines professional terminology of socialization, economic socialization, family, money, financial literacy and children in the world of finance. The research part is focused on opinions, attitudes and experiences of current or future parents concerning children and money.
Klíčová slova v angličtině:	Socialization, economic socialization, money, children, financial literacy, pocket money, leisure time
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Demografická data Příloha č. 2 Dotazník Peníze a vaše děti Příloha č. 3 Dotazník Peníze a volný čas
Rozsah práce:	81 s. (131 897 znaků)
Jazyk práce:	Český jazyk